

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติงานการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ต่อนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
 2. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม
 3. คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
 - 3.1 ความหมายของคุณธรรม
 - 3.2 ความหมายของจริยธรรม
 - 3.3 ความหมายของค่านิยมที่พึงประสงค์
 4. การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ในสถานศึกษา
 - 4.1 การจัดการเรียนการสอน
 - 4.2 การจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยตรง
 - 4.3 การบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่พึงประสงค์

ประภาศรี สีหอำไพ (2540 : 29 - 30) ได้กล่าวถึง การพัฒนาคุณธรรมและ จริยธรรมที่ผ่านมา ได้มุ่งเน้นพื้นฐานการสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นด้วยเหตุผล เพื่อเสริมสร้าง ให้เกิดคุณลักษณะทางจิตใจ แล้วนำไปสู่การปรับเปลี่ยนทางพฤติกรรมเป็นหลักสอดคล้องกับ ทฤษฎีและแนวคิดที่สำคัญๆ แบ่งได้เป็น 3 แนวทางใหญ่ ๆ คือ

1. **ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของบุคคล (Psychoanalytic Theory)** กล่าวถึงจริยธรรม กับมโนธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มนุษย์อยู่ในสังคมกลุ่มใดก็จะเรียนรู้ผิดชอบชั่วดีจาก สิ่งแวดล้อมนั้น จะมีลักษณะที่พิเศษของแต่ละสังคมที่เรียกว่าเอกลักษณ์เป็นกฎเกณฑ์ให้ ประพฤติปฏิบัติตามข้อกำหนดโดยอัตโนมัติ คนที่ทำชั่วแล้วรู้สำนึกเกิด หิริ โอตตปปะ ละอาย ใจตนเองหรือกลัวต่อกรที่ได้รับโทษด้วยตนเอง เมื่อสำนึกแล้วพึงละเว้นไม่ปฏิบัติอีกโดยไม่ต้อง มีสิ่งควบคุมจากภายนอกเป็นการสร้างมโนธรรมขึ้นมาโดยไม่จำเป็นต้องสนใจ องค์กรประกอบ ของลำดับชั้นพัฒนาทางจริยธรรม

2. **ทฤษฎีเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)** อธิบายการเกิดของ จริยธรรมว่าเป็นกระบวนการทางสังคมประจิด (Socialization) โดยการซึมซาบกฎเกณฑ์ต่างๆ จากสังคมที่เติบโตมารับเอาหลักการเรียนเชื่อมโยงกัน หลักการเสริมแรงและการทดแทนสิ่งเร้า (Stimulus Substitution) รับแนวคิดของทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นรูปแบบโดยยึดถือว่า การเรียนรู้ คือการสังเกตเลียนแบบจากผู้อื่นใกล้ชิดเพื่อแรงจูงใจ คือเป็นที่รักที่ขอมรับในกลุ่มพวกเดียวกัน กลุ่มต้นแบบเพื่อเป็นพวกเดียวกัน แบนดูรา (Bandura, 1977 : 16) ได้อธิบายทฤษฎีการเรียนรู้ ทางสังคมว่าพฤติกรรมทุกอย่างนอกเหนือจากกิริยาสะท้อนเบื้องต้นเป็นผลมาจากการเรียนรู้ ทั้งสิ้น โดยการที่มนุษย์เรียนรู้ผลที่เกิดตามมา (response Consequence) เป็นการเรียนรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ คือเรียนรู้ว่าเมื่อมีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นเหตุการณ์ใดจะเกิด ตามมา หรือเมื่อกระทำพฤติกรรมใดแล้วผลกรรมนี้จะเกิดตามมาเป็นผลเช่นไร การที่จะเรียน ความสัมพันธ์เหล่านี้ได้ก็โดยประสบการณ์ตรง (direct experience) และเรียนรู้จากการสังเกต (Observation Learning) การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น การประสบเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง การได้รับผลที่เกิดจากการกระทำต่าง ๆ ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากสังคม ที่ แบนดูราเน้นคือ การเรียนรู้จากแบบอย่าง (Learning Through Modeling) โดยกระบวนการ สังเกตพฤติกรรมและผลกรรมที่ตามมาจากการกระทำของผู้อื่น การได้ยินได้ฟังคำบอกเล่า การได้อ่านข่าวสารบันทึกของผู้อื่น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ทางอ้อม และจะเป็นข้อมูลที่บุคคลนำมา

พิจารณาสำหรับการกระทำพฤติกรรมใหม่มีโอกาสดต่อไป การเรียนรู้จากการสังเกตแบบอย่างมีกระบวนการที่เกี่ยวข้อง 4 กระบวนการ คือ

2.1 กระบวนการใส่ใจ (Attention process) การเรียนรู้จากตัวอย่างอาจจะไม่เกิดขึ้น ถ้าผู้สังเกตไม่ใส่ใจรับรู้พฤติกรรมที่ตัวแบบแสดง การเรียนรู้เกิดขึ้นมาเพียงใด ยังขึ้นอยู่กับความยากง่ายของพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงและความสามารถเรียนรู้ของผู้สังเกตด้วย

2.2 กระบวนการจดจำ (Retention process) การจดจำเป็นกระบวนการสำคัญที่มนุษย์จะสามารถเก็บสะสมประสบการณ์ต่างๆ ไว้ใช้การจดจำนี้อาจทำในรูปมโนภาพ (Imagine) หรือ ภาษา (Verbal)

2.3 กระบวนการกระทำทางกาย (Motor reproduction process) เมื่อมนุษย์มีข้อมูลที่เป็นสัญลักษณ์อยู่ในความจำแล้ว มนุษย์จะแปลสัญลักษณ์ให้เป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม

2.4 กระบวนการจูงใจ (Motivation process) มนุษย์จะไม่แสดงพฤติกรรม การเลียนแบบไปทุกอย่าง แม้ว่าเขาจะได้เรียนรู้แล้วก็ตามมนุษย์จะเลียนแบบเฉพาะพฤติกรรมที่เขาสนใจหรือเห็นคุณค่ามากกว่า พฤติกรรมของตัวแบบที่ไม่ได้รับผลบวกหรือถูกลงโทษ ดังนั้นการให้รางวัลหรือเสริมแรงทางบวก เพื่อจะกระตุ้นให้ผู้สังเกตแสดงพฤติกรรมแบบเลียนแบบ

3. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive theory) จริยธรรมเกิดจากแรงจูงใจในการปฏิสัมพันธ์กับสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงต้องมีการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคล ซึ่งมีวุฒิภาวะสูงขึ้น การรับรู้จริยธรรมก็พัฒนาขึ้นตามลำดับทฤษฎีพัฒนาทางจริยธรรม มีทฤษฎีต่าง ๆ ปรากฏขึ้นเพื่อการจัดค่าของการพัฒนาทางคุณธรรมและจริยธรรม การพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์มี 3 ขั้นตอน (เพียเจท์, 1932 ; อ้างอิงมาจาก ประภาศรี สีหอำไพ, 2540 : 30) คือ

3.1 ขั้นตอนจริยธรรม (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ปี) ยังไม่เกิดจริยธรรมแต่สามารถเรียนรู้จากประสาทสัมผัสและพัฒนาการทางสติปัญญา

3.2 ขั้นเชื่อฟังคำสั่ง (อายุ 2 – 8 ปี) เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่มีการคิดก่อนปฏิบัติตามคำสั่ง ซึ่งในขณะแรกเริ่มจะไม่คำนึงถึงเหตุผลของคำสั่งนั้น

3.3 ขั้นยึดหลักแห่งตน (อายุ 8 – 10 ปี) เกิดหลังความคิดพัฒนาการทางสติปัญญาสูงขึ้นตามประสบการณ์ทางสังคมคลายความเกรงกลัวอำนาจภายนอก เริ่มมีความคิดเป็นของตัวเองมากขึ้น

ทฤษฎีเพียเจต์ทั้ง 3 ชั้น ในการพัฒนาจริยธรรมนี้ เป็นที่ยอมรับมี
 ผู้ศึกษาแนวทางต่อมา คือ โคลเบอร์ก ได้แบ่งจริยธรรมออกเป็น 6 ขั้นตอน 3 ระดับตาม
 ตารางที่ 1 ดังนี้ (อ้างมาจากประภาศรี สีหอำไพ. 2540 : 30)

ตารางที่ 1 แสดงการแบ่งจริยธรรม

ระดับของจริยธรรม	ชั้นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม
1. ก่อนเกณฑ์ (2-10 ปี) คือ การกระทำตามสิ่งที่คน ต้องการเป็นผู้ใหญ่ หนีการลงโทษและแสวงหา รางวัล	1. การเชื่อฟังและการลงโทษ (2- 7 ปี) (Obedience and punishment) 2. การแสวงหารางวัล (8-10 ปี) (Exchange)
2. ตามเกณฑ์ (10-16 ปี) คือ การกระทำตามสังคม ระเบียบ ประเพณี กฎหมาย ศาสนา มีการ เลียนแบบ และทำตามเพื่อให้ผู้อื่นเห็นชอบ ต่อมาจึงคำนึงถึงบทบาทและหน้าที่ของคนใน สังคม	3. การทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น (Conformity) 4. การทำตามหน้าที่ในสังคม (Social system) 5. การทำตามกฎเกณฑ์และข้อสัญญา (Contract)
3. เหนือเกณฑ์ (16 ปี เป็นต้นไป) คือ การวิเคราะห์ ด้วยตนเองก่อนตัดสินใจ โดยคำนึงถึงสิทธิของ ผู้อื่น ในส่วนที่เป็นสากลอยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์ ในสังคมของคน มีจริยธรรมในขั้นสูงสุด	6. การยึดในมโนธรรมตามหลักสากล (Universal)

สรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ จะถูกปลูกฝังตั้งแต่
 บุคคลยังเป็นเด็กเสียส่วนมากแม้ว่าทุกคนจะประสบกับเหตุการณ์ทางสังคมที่ผันแปรเปลี่ยนไป
 จากเดิมอาจจะทำให้ทุกคนเปลี่ยนแปลงจริยธรรมในวัยผู้ใหญ่ได้ แต่นักทฤษฎีทั้งหมดยอมรับว่า
 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวัยเด็กมีผลกระทบต่อบุคคลได้รุนแรง และมีผลคงทนถาวรกว่าเหตุการณ์
 ที่เกิดขึ้นในวัยผู้ใหญ่

2. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม

กรมวิชาการ (2545 : 3-75) ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ไว้ดังนี้

สาระที่ 1 : ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส 1.2 : ยึดมั่นในศิลปกรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ค้ำจุนและศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส 1.3 : ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ค้ำจุน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 : ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 : เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

ตารางที่ 2 มาตรฐาน ส 1.1 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือและสามารถนำหลักธรรมของศาสนา มาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป. 1 – 3	ป. 4 - 6	ม. 1 – 3	ม. 4 – 6
1. รู้และเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับประวัติ ศาสนา ศาสดา และคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	1. รู้และเข้าใจเรื่องราวพื้นฐานเกี่ยวกับประวัติ ความสำคัญของศาสนา ศาสดาและคัมภีร์ทางศาสนาที่ตนนับถือ	1. รู้และเข้าใจประวัติความเป็นมา ความหมาย องค์-ประกอบ ความสำคัญของศาสนา คัมภีร์ทางศาสนาที่ตนนับถือและวิเคราะห์พระจริยวัตรของศาสดา สาวกที่สำคัญของศาสนาต่างๆ	1. เข้าใจและวิเคราะห์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาองค์ประกอบของศาสนาต่างๆ ในเรื่อง ศาสดา หลักธรรม สาวก ผู้สืบทอดศาสนา ศาสนสถาน ศาสนพิธี และเป้าหมาย สูงสุดของชีวิต
2. รู้และบอกหลักธรรมเบื้องต้นของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน	2. รู้และบอกหลักธรรมสำคัญของศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่นๆ	2. สามารถนำหลักธรรมศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุข	2. สามารถเลือกสรรหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
3. รู้และเข้าใจการบริหารจิตและเจริญปัญญาที่เหมาะสมตามวัย โดยให้รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ ความระลึกได้และรู้ตัวทั่วพร้อม	3. รู้และเข้าใจในเรื่องการบริหารจิตและเจริญปัญญา โดยให้รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิและปัญญา	3. รู้และเข้าใจความหมายประโยชน์ และกระบวนการของการฝึกบริหารจิต เจริญปัญญา และใช้ในชีวิตประจำวัน	3. วิเคราะห์กระบวนการฝึกบริหารจิต และเจริญปัญญา โดยให้รู้การคิดที่ถูกต้องวิธี เพื่อใช้ในชีวิตประจำวันและให้คำปรึกษาแนะนำผู้อื่นได้

ตารางที่ 3 มาตรฐาน ส 1.2 : ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธา
ในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป. 1-3	ป. 4-6	ม. 1-3	ม. 4-6
<p>1. ชื่นชมการทำ ความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัว โรงเรียน และ ชุมชน</p> <p>2. เห็นคุณค่าและ ค้ำใจทำความดี และ บอกเหตุผลการทำ ความดีของตนเอง และผู้อื่นให้บุคคลใน ครอบครัว โรงเรียน และ ชุมชน ได้รับรู้ และชื่นชม เพื่อการ อยู่ร่วมกันได้อย่าง สันติสุข</p>	<p>1. ชื่นชมการทำ ความดีของบุคคลในสังคม พร้อมทั้งบอกแนว ปฏิบัติของตนเพื่อเป็น หลักในการดำเนินชีวิต</p> <p>2. เห็นคุณค่าการ กระทำความดีของ บุคคลสำคัญ และ เสนอเป็นแนวทางการ ประพฤติปฏิบัติของ ตนเอง กลุ่มเพื่อนและ สังคมใกล้เคียง เพื่อการ อยู่ร่วมกันได้อย่าง สันติ สุข</p>	<p>1. เชื่อมมั่นในการทำความ ดีตามหลักจริยธรรม โดย ใช้ข้อมูลสารสนเทศมา สนับสนุน เพื่อการอยู่ ร่วมกัน ได้อย่างสันติสุข</p> <p>2. ตระหนักถึงการกระทำ ความดีของบุคคลที่เป็น แบบอย่างทางศีลธรรม จากการศึกษา วิเคราะห์ ข้อมูลข่าวสาร ความเป็น เหตุ เป็นผลของ สถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และนำเสนอเป็นแนว ทางการประพฤติปฏิบัติ ของตนเอง กลุ่มเพื่อน ชุมชน และสังคม เพื่อการ อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ</p>	<p>1. ตระหนักถึงผลของการ กระทำความดีและความชั่ว จากการศึกษ วิเคราะห์ ข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ ความเป็นเหตุเป็นผลของ สถานการณ์ที่ต้องเผชิญเพื่อ การตัดสินใจเลือกแนวทาง ปฏิบัติตามหลักศีลธรรม จริยธรรมและกำหนด บทบาทเป้าหมายในการ ดำรงชีวิต เพื่อการอยู่ ร่วมกัน ได้อย่างสันติสุข</p> <p>2. เห็นความสำคัญของค่า- นิยมและจริยธรรมทาง สังคมที่เป็นตัวกำหนด ความเชื่อ และพฤติกรรมที่ แตกต่างกันของแต่ละ บุคคล เพื่อขจัดความ ชัดแย้งและนำไปสู่การอยู่ ร่วมกัน ได้อย่างสันติสุข</p>

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป. 1-3	ป. 4-6	ม. 1-3	ม. 4-6
3. เห็นประโยชน์ของการฝึกสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิเพื่อเจริญปัญญา	3. เห็นประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญาตามแนวทางศาสนาและสามารถปฏิบัติได้	3. ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการบริหารจัดการและเจริญปัญญาและสามารถปฏิบัติได้	3. ศรัทธาและเห็นคุณค่าความสำคัญของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา และสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน

ตารางที่ 4 มาตรฐาน ส 1.3 : ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป. 1-3	ป. 4-6	ม. 1-3	ม. 4-6
1. รู้และปฏิบัติตนตามคำแนะนำเกี่ยวกับหลักศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง กลุ่มเพื่อนและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข	1. รู้และปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือในเรื่องที่เกี่ยวกับตนเอง กลุ่มสังคมที่ตนเป็นสมาชิก และสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัว ชุมชน และประเทศชาติ เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข	1. รู้และปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม หลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ โดยนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน สังคม สิ่งแวดล้อมในชุมชนที่ตนเกี่ยวข้อง และประเทศชาติ เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข	1. รู้และปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม หลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถืออย่างมีเหตุผล โดยนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน สังคมและสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย สังคมโลก เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป. 1-3	ป. 4-6	ม. 1-3	ม. 4-6
2. ใช้ภาษาในคัมภีร์ที่ใช้ในศาสนาที่ตนนับถือ และร่วมศาสนพิธี พิธีกรรม วันสำคัญของศาสนาตามคำแนะนำที่เหมาะสมกับวัย	2. ใช้ภาษาในคัมภีร์ที่ใช้ในศาสนาที่ตนนับถือ และร่วมศาสนพิธี พิธีกรรม วันสำคัญทางศาสนาด้วยความเต็มใจ	2. ใช้ภาษาในคัมภีร์ที่ใช้ในศาสนาที่ตนนับถือและร่วมศาสนพิธี พิธีกรรม วันสำคัญทางศาสนาด้วยความเต็มใจ และเห็นคุณค่า	2. ใช้ภาษาในคัมภีร์ที่ใช้ในศาสนาที่ตนนับถือ และร่วมศาสนพิธี พิธีกรรม วันสำคัญทางศาสนาและสนับสนุนเผยแพร่แนวปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา
3. ฝึกปฏิบัติการบริหารจัดการให้สงบตามคำแนะนำ โดยกำหนดร่างกาย วาจา ใจ ให้พร้อมกันได้	3. ฝึกบังคับจิตใจให้ตั้งมั่นได้โดยมีสติสัมปชัญญะ ในขณะที่ปฏิบัติตามแนวทางของศาสนา	3. มีทักษะในการบริหารจัดการและเจริญปัญญา และนำมาใช้ในการคิดที่ถูกต้อง เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน	3. มีทักษะในการบริหารจัดการและเจริญปัญญา นำมาใช้ในการคิดที่ถูกต้อง เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ คุณภาพชีวิตและสังคม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

ตารางที่ 5 มาตรฐาน ส 2.1 : ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี ตามกฎหมายประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป. 1-3	ป. 4-6	ม. 1-3	ม. 4-6
1. รู้และปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย ขอมรับในความสามารรถ เห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่นในฐานะสมาชิกที่ดีของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน	1. ภูมิใจและชื่นชมในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยของตนเอง และบุคคลอื่นในระดับกลุ่ม สังคมท้องถิ่นและประเทศชาติ	1. ตระหนักถึงคุณค่าในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยของตนเองและบุคคลอื่นที่มีศักยภาพ ในการทำประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติ	1. ปฏิบัติตนและสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในสังคมไทย และสังคมโลก

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

ป. 1-3	ป. 4-6	ม. 1-3	ม. 4-6
<p>2. เข้าใจสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ของตนเอง และผู้อื่น รวมทั้งเข้าใจใน สิทธิที่พึงได้รับการคุ้มครอง ตลอดจน ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเองและครอบครัว และสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง</p>	<p>2. ตระหนักถึงสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะ พลเมืองดีในท้องถิ่นและประเทศรวมทั้งเข้าใจในเรื่องสิทธิเด็ก เพื่อคุ้มครองปกป้องตนเอง และผู้อื่น ตลอดจนปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน</p>	<p>2. ตระหนักถึงสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และ หน้าที่ในฐานะ พลเมืองดี ของสังคมและประเทศ เข้าใจความสำคัญในเรื่อง สิทธิมนุษยชน เพื่อคุ้มครอง ปกป้องตนเอง และคนอื่นให้ดำเนินชีวิต ในสังคมได้อย่างสันติสุข ตลอดจนปฏิบัติตนตาม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ</p>	<p>2. ปฏิบัติตนตาม สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของ ประเทศ และสังคมโลก รวมทั้งมีส่วนร่วมในการ คุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่มีผลกระทบต่อการดำเนิน ชีวิตทั้งในสังคมไทยและ สังคมโลกอย่างสันติสุข ตลอดจนปฏิบัติตนตาม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติและสังคมโลก</p>
<p>3. รู้และปฏิบัติตนตาม บรรทัดฐานและ วัฒนธรรมในครอบครัว ท้องถิ่น ตลอดจน เอกลักษณ์ที่สำคัญของ ชาติ รวมทั้งเคารพใน ความคิดความเชื่อ และ การปฏิบัติของบุคคลอื่นที่ แตกต่างกันไปโดย ปราศจากอคติ</p>	<p>3. เข้าใจ และปฏิบัติตนตามบรรทัดฐาน และ วัฒนธรรมในจังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้ง ตระหนักถึงความสำคัญใน วัฒนธรรมของกลุ่ม คนในสังคมที่มีความ หลากหลายและยอมรับใน คุณค่าซึ่งกันและกัน</p>	<p>3. เข้าใจระบบสถาบัน ทางสังคม เห็นคุณค่าใน ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ไทย ปฏิบัติตนเพื่อรักษา วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ ของท้องถิ่นและของชาติ รวมทั้งเปรียบเทียบความ คล้ายคลึงและความ แตกต่าง ของวัฒนธรรมในภาคต่างๆ ของไทยและประเทศเพื่อน บ้านเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจ อันดีระหว่างกัน</p>	<p>3. ตระหนักในความสำคัญ ของระบบสถาบันทางสังคม เห็นคุณค่าของภูมิปัญญา วัฒนธรรมไทยและนานาชาติ ประเทศ สามารถวิเคราะห์เชิง สร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่การ เลือกรับวัฒนธรรมที่เหมาะสม อย่างมีวิจารณญาณ รวมทั้ง ตระหนักถึงความจำเป็นที่ จะต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์ วัฒนธรรมที่คั่งงามของชาติให้ คงอยู่สืบไป</p>

ตารางที่ 6 มาตรฐาน ส.2.2 : เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ ซึ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป. 1-3	ป. 4-6	ม. 1-3	ม. 4-6
<p>1. รู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของบุคคลและโครงสร้างการบริหารตามกระบวนการประชาธิปไตย ในครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สังคม รวมทั้งมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำกิจกรรมตามกระบวนการประชาธิปไตย</p>	<p>1. รู้บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจของกลุ่มบุคคลในสังคม เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในการใช้อำนาจอิทธิพลใน การปกครอง ประเทศ เข้าใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง การปกครองตามกระบวนการประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นและประเทศ</p>	<p>1. เข้าใจระบบการเมือง การปกครองแบบต่างๆที่ใช้ในปัจจุบันและวิเคราะห์โครงสร้างระบบการเมืองการปกครองของไทย เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการประสานประโยชน์ ตามหลักการและวิถีประชาธิปไตยบนพื้นฐานคุณธรรม จริยธรรมซึ่งจะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข</p>	<p>1. วิเคราะห์การเมืองการปกครองของสังคมไทยและสังคมโลกในปัจจุบัน ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นำไปสู่ความเข้าใจนโยบายและการประสานประโยชน์ร่วมกัน เห็นความจำเป็นที่จะต้องธำรงรักษาไว้ ซึ่งการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข</p>

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป. 1-3	ป. 4-6	ม. 1-3	ม. 4-6
2. เคารพและปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบ การอยู่ร่วมกันในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจตามรัฐธรรมนูญ อันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ	2. รู้และเข้าใจความสำคัญของรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทของกฎหมายอื่นๆ การแบ่งแยกอำนาจตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน และเหมาะสมตามวัย	2. เข้าใจความเป็นมา หลักการ เจตนารมณ์ โครงสร้าง และสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบันรวมทั้งผลของการนำรัฐธรรมนูญมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนและตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องปฏิบัติตาม บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ	2. เข้าใจกฎหมายรัฐธรรมนูญและวิเคราะห์มาตราต่างๆ ในรัฐธรรมนูญ โดยเน้นมาตราที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง สิทธิ เสรีภาพหน้าที่ ฯลฯ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตลอดจนมีผลต่อฐานะของประเทศและสังคมโลก ปฏิบัติตนให้สอดคล้องตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด รวมทั้งสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

สรุปได้ว่า การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพสำหรับผู้เรียนทุกคน สถานศึกษาจึงต้องจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ที่กำหนดไว้ทั้งหมด สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

3. คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

3.1 ความหมายของคุณธรรม

คำว่า คุณธรรมและจริยธรรม มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันดังนี้

บุญมี แทนแก้ว (2539 : 169) ได้อธิบายความหมายของจริยธรรมไว้ 2

ลักษณะคือ จริยธรรมในความหมายกว้างๆ อาจจะรวมไปถึงค่านิยม (Value) คือสภาพหรือ

การกระทำบางประการที่เราเชื่อถ้อยคัมถือมัน เพื่อจะได้บรรลุวัตถุประสงค์ของสังคม หรือตัวเราเองในฝ่ายดี เช่น ความซื่อสัตย์และอื่นๆ จริยธรรมในความหมายอย่างแคบ หมายถึง “ศีลธรรมคุณธรรม” อันเป็นธรรมที่ควรประพฤติ (Positive side) เช่น เบญจศีล เบญจธรรม หิริโอตตปปะ อิทธิบาท 4 กุศลกรรมบถ 10 และอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นต้น

ทิตานา แคมมณี (2542 : 1-33) ได้ให้ความหมายโดยนัยของคุณธรรม ในความหมายของคุณลักษณะหรือสภาวะของมนุษย์ที่เป็นไปในทางถูกต้อง คิงาม ซึ่งเป็นภาวณามธรรมอยู่ในจิตใจ ส่วนจริยธรรมเป็นการแสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม สำหรับค่านิยมนั้นเป็นหลักการ แนวคิดหรือความเชื่อที่บุคคลยึดถือเป็นคุณค่าหรือแนวทางในการตัดสินใจและการดำรงชีวิต หากค่านิยมที่แต่ละบุคคลยึดถือเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตตรงกันเป็นจำนวนมาก สิ่งทีกลายเป็นค่านิยมของสังคมไป

ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรม สำนักงาน กพ. (2542 : 1) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คือ สภาพคุณงามความดี ดังนั้นมาตรฐานทางคุณธรรมจึงแปลว่า สิ่งทีถือเอาเป็นหลักสำหรับเทียบทางสภาพคุณงามความดี โดยทั่วไปมักใช้ในลักษณะนามธรรมหรือสิ่งทีแสดงถึงคุณงามความดีทางจิตใจ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2543 : 113-115) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งทีบุคคลยอมรับว่าเป็นสิ่งทีคิงาม มีประโยชน์และมีโทษน้อย และได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรมหมายถึง ระบบการทำความดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งคำว่าระบบนี้ หมายถึงทั้งสาเหตุทีบุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำและผลของการกระทำหรือไม่กระทำนั้น ตลอดจนกระบวนการเกิดและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านั้นด้วย

สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งทีคนส่วนใหญ่เห็นว่าคิงามถูกต้องมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ทีเกิดจากจิตใจของทุกๆ คน ทีถือให้เกิดพฤติกรรมทีพึงประสงค์ ส่วนจริยธรรม หมายถึง แนวทางหรือ หลักการทีนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติทีถูกต้องเหมาะสมสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้ตนเองและสังคม มีความเจริญงอกงาม

3.2 ความหมายของจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538 : 81-82) กล่าวว่า การเตรียมความพร้อมเพื่อการรับจริยศึกษาในวัยก่อนเรียนนั้นเด็กมักจะได้รับอิทธิพลมาจากครอบครัวหลายด้าน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความพร้อมทางจิตใจของเด็ก ครูอาจพัฒนาเด็กโดยฝึกให้เด็กรู้จักตนเองยอมรับตนเองถ้าผู้ใหญ่บอกเล่าชี้แจงแก่เด็กเกี่ยวกับตัวเด็กเอง นอกจากนั้นก็มีการให้รางวัลและลงโทษพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กอย่างเหมาะสม จะทำให้เด็กทราบว่าตนเองเป็นใคร มีลักษณะ

ความดีที่น่ายึดถือต่อไปอะไรบ้าง และมีความไม่ดีที่ควรปรับปรุงอะไรบ้าง และการฝึกให้เด็กยอมรับแบบอย่างจากผู้อื่น ผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบเด็กจะต้องทำตนให้เด็กรักใคร่ เด็กจะยอมรับผู้ใหญ่ขึ้นมาเป็นแบบโดยไม่รู้ตัว เมื่อเด็กยอมรับเด็กจะเลียนแบบลักษณะนิสัยใจคอผู้ใหญ่คนนี้โดยอัตโนมัติ เพราะเป็นลักษณะของผู้ใหญ่ที่เด็กพึงพอใจและเปิดโอกาสให้เด็กประสบความสำเร็จ การที่เด็กได้รับการชมเชยหรือรางวัล เมื่อทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองตั้งแต่เด็ก จะทำให้เกิดความพอใจในการกระทำของตนเองจะทำให้เด็กอยากทำในสิ่งนั้นซ้ำอีก

พระธรรมปิฎก (ปอ.ปยุตโต. 2543 : 5) กล่าวว่า จริยธรรมคือการดำเนินชีวิต ทั้งระบบจริยธรรมเป็นเรื่องของระบบสัมพันธ์ในองค์กรวม ที่องค์กรวมส่งผลสัมพันธ์กัน จริยธรรมคลุมทั้งเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา จริยธรรม คือ ระบบการดำเนินชีวิตที่ดี ที่องค์ประกอบทั้ง 3 ด้านนั้นเป็นปัจจัยต่อกัน โดยมีการเรียนรู้ฝึกหัด พัฒนา คือเคลื่อนไปข้างหน้าในทางที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดเวลา

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2544 : 5) จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคม หลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วยลักษณะพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม จะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่ง ในสองประเภท คือ ในลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิก หรือเป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่า การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนอีกประเภทหนึ่ง คือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคมเป็นการกระทำที่สังคมลงโทษ หรือพยายามกำจัด และผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งไม่ถูกต้องและไม่สมควร ฉะนั้นผู้ที่มีจริยธรรมคือ ผู้ที่มีลักษณะประเภทแรกมาก และประเภทหลังน้อย

สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง หลักประเพณีปฏิบัติที่ถูกประเมินและยอมรับกันในแต่ละสังคมว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ยุติธรรม เป็นสัจจะและเหมาะสมในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำ พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง และเป็นสิ่งที่สังคมยึดถือว่าควรปฏิบัติตามและคนส่วนมากเห็นว่าเป็นสิ่งดีที่เหมาะสมกับสภาพสังคม

3.3 ความหมายของค่านิยมที่พึงประสงค์

ประสิทธิ์ ทองอุ่น (2535 : 27) ได้ให้ความหมายของค่านิยม (Value) มีลักษณะเป็นความเชื่อว่าเป็นเป้าหมายอุดมการณ์ หรือวิธีปฏิบัติบางอย่างเป็นสิ่งที่ดีและสังคมเห็นว่าดี มีคุณค่าน่าจะยึดถือเป็นแนวปฏิบัติและดำเนินชีวิต โดยใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานใน

การสั่งสอน ถูก-ผิด หรือดี-เลว ค่านิยมของแต่ละคนขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่แต่ละคนได้รับ ประสบการณ์ของเราแตกต่างกับค่านิยมที่คล้อยตามคนอื่น เฉพาะบุคคลสำคัญและอิทธิตต่าง ๆ ความเชื่อความศรัทธา

ค่านิยมยังมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงไปตามวุฒิภาวะของประสบการณ์ของ บุคคลค่านิยมมีส่วนประกอบ 5 ข้อ คือ

1. ค่านิยมเป็นสิ่งสืบเนื่องมาจากวัฒนธรรม สถาบันสังคม และบุคลิกลักษณะของกลุ่มคนในสังคมนั้น
2. ในขณะที่เดียวกันอิทธิพลของค่านิยมก็จะแสดงออกทางเจตคติและพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ทุกรูปแบบ
3. ปริมาณของค่านิยมมีอยู่ไม่มากนัก และอยู่ในขอบข่ายที่จะเป็นระบบและศึกษาได้
4. ความแตกต่างของค่านิยมในตัวบุคคลจะแสดงออก 5 ระดับ
5. ค่านิยมอาจจะรวมกันเข้าเป็นระบบค่านิยมได้

ธรรมชาติของค่านิยม

1. ค่านิยมมีลักษณะสม่ำเสมอและคงที่ ค่านิยมเปลี่ยนแปลงได้จากการศึกษาเล่าเรียน จากประสบการณ์ใหม่ ๆ เพราะค่านิยมมีระดับความสำคัญต่างกัน
2. ค่านิยมมีลักษณะเปรียบเทียบกับความสำคัญ ซึ่งในการปลูกฝังค่านิยมให้แก่ นักเรียนจากการอบรมและการเรียนรู้แต่ละคนจะ ได้รับการเน้นถึงความสำคัญของค่านิยมแตกต่างกัน
3. ค่านิยมมีลักษณะเป็นความเชื่อ

ค่านิยมมีอยู่ 3 ด้าน คือ

1. ด้านจริยธรรม เป็นค่านิยมในด้านความประพฤติคุณธรรม เช่น คำสอนศีลธรรม จริยธรรมของมนุษย์
2. ด้านสุนทรียภาพ เป็นค่านิยมในด้านความงามที่แสดงออก เช่น ความงามด้านศิลปะดนตรี
3. ด้านสังคม การเมือง เป็นค่านิยมที่มีอยู่ในสังคมเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมของบุคคล

1. ค่านิยมของครอบครัวต่อค่านิยมของบุคคล
2. อิทธิพลของโรงเรียน ครู เป็นบุคคลสำคัญที่จะปลูกฝังและสนับสนุนให้นักเรียนยึดค่านิยมอันเป็นที่ยอมรับในสังคม โดยปรกตินักเรียนมีแนวโน้มที่จะเลียนแบบครูอยู่แล้วครูที่มีความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน ทำให้นักเรียนนับถือชื่นชม เป็นผู้ที่เข้าใจนักเรียนยอมรับและให้ความอบอุ่นทางจิตใจแก่เด็ก
3. อิทธิพลของสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของสังคมย่อมมีอิทธิพลต่อค่านิยมของเด็ก
4. การเกิดค่านิยม ค่านิยมซึ่งคนส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ เกิดจากประสบการณ์ และการประเมินค่าของบุคคล ส่วนประกอบที่สำคัญของพฤติกรรมที่แสดงว่าเกิดค่านิยมขึ้นได้แก่ การเกิดแรงจูงใจ การเกิดค่านิยมขึ้น ได้แก่ การเกิดแรงจูงใจ การเกิดค่านิยมจะมีพฤติกรรม 3 อย่าง คือ
 - 4.1 การยอมรับค่านิยม
 - 4.2 ความชอบในค่านิยม
 - 4.3 การผูกมัด
5. การปลูกฝังค่านิยม การปลูกฝังค่านิยมจะมี 2 ลักษณะ คือ
 - 5.1 ค่านิยมที่คงตัว ในการปลูกฝังค่านิยมที่มีลักษณะคงตัว หรือค่านิยมที่จำเป็น เช่น ความรักชาติ ความเป็นประชาธิปไตย ความเสียสละ ความอดทน การนิยมใช้ของไทย ควรจะได้ปลูกฝังให้แก่เด็ก ซึ่งมี 3 ขั้นตอน คือ
 1. สร้างศรัทธาให้เกิดได้โดยครูผู้ทำหน้าที่นี้จะต้องเป็นแบบอย่างรวมทั้งการยกย่องบุคคลที่ปฏิบัติตามค่านิยม โดยให้นักเรียนเกิดการเลือกค่านิยมจากหลาย ๆ ค่านิยม
 2. การให้ความรู้และความคิดรวบยอดในค่านิยม
 3. ให้มีการปฏิบัติตามค่านิยมนั้น หากเป็นไปได้พยายามปลูกฝังให้เป็นนิสัย
 - 5.2 การปลูกฝังค่านิยมที่ไม่คงตัว เป็นกระบวนการพัฒนาค่านิยมที่ช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้ที่จะตัดสินใจ ตั้งเป้าหมายและวางแผนการดำเนินชีวิตอย่างมีความหมายในสังคม

ขั้นตอนของกระบวนการกระจ่างค่านิยม มี 4 ขั้นตอน

1. ทำความเข้าใจ เป็นการทำความเข้าใจกับสิ่งที่เรียน โดยการบอกรายละเอียดอธิบายความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจได้
2. แสดงความสัมพันธ์ เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และความคิดของสิ่งที่ผู้เรียนเข้าใจ
3. การกำหนดคุณค่า การที่ผู้เรียนแสดงความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้นเป็นการแสดงออกของค่านิยมในลักษณะพอใจ หรือไม่พอใจ สามารถเสนอแนะว่าควรหรือไม่ควรทำได้
4. การแสดงออกเป็นการกระทำและแสดงออกให้ผู้อื่นทราบ จากความหมายของค่านิยม สิ่งที่มีอิทธิพลต่อค่านิยม การเกิดค่านิยม การปลูกฝังและขั้นตอนของกระบวนการกระจ่างค่านิยม ผู้ศึกษาค้นคว้าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเสริมสร้างค่านิยมให้กับนักเรียน จึงสามารถสร้างค่านิยมให้เกิดขึ้นได้

ปรียพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2541 : 263) ได้ให้ความหมายของค่านิยมไว้ว่าเป็นความเชื่อมีลักษณะค่อนข้างถาวรและเชื่อถือ วิธีปฏิบัติบางอย่างหรือเป้าหมายบางอย่างนั้นเป็นสิ่งที่ตัวเองหรือสังคมเห็นสมควรที่จะยึดถือปฏิบัติมากกว่าวิธีปฏิบัติ หรือเป้าหมายชีวิตอย่างอื่น

สรุปได้ว่า ค่านิยมที่พึงประสงค์เป็นความเชื่อบางอย่างที่คนและสังคม เห็นว่าดี น่าจะยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ ซึ่งเกิดจากประสบการณ์แรงจูงใจทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงได้จากการศึกษาเล่าเรียน และประสบการณ์ใหม่ ๆ ค่านิยมจากโรงเรียนมีอิทธิพลจากครู บุคคลสำคัญที่จะทำให้นักเรียนชื่นชม อบอุ่น เป็นที่ยอมรับทางจิตใจ ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม

4. การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ในสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2540 : 34) ได้กล่าวถึง การอยู่ร่วมกันในสังคมต้องการปัจจัยหลาย ๆ ด้าน นอกจากปัจจัยด้านวัตถุแล้ว ปัจจัยทางด้านจิตใจก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน โดยเฉพาะความมีจริยธรรมในสังคมจะทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม การปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีและการเสริมสร้างจริยธรรมให้นักเรียนเป็นหน้าที่หลักอย่างหนึ่งของโรงเรียนและสถานศึกษาในทุกๆ ระดับ ความเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมสูงของผู้เรียนเป็นคุณสมบัติของประเทศชาติ และจะเป็นปัจจัยเอื้อต่อ

การพัฒนาประเทศ ครูและปฏิบัติหน้าที่ในการพัฒนาจิตใจ และต้องเข้าใจหลักจิตวิทยาของมนุษย์และรู้จักใช้วิธีอบรมสั่งสอนและเลือกเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับสติปัญญาและลักษณะทางอารมณ์ของผู้เรียน การใช้วิธีการเปลี่ยนแปลงบุคลากรอย่างเหมาะสมกับระดับสติปัญญาและลักษณะทางอารมณ์ของผู้เรียน การใช้วิธีการเปลี่ยนแปลงบุคลากรอย่างเหมาะสมกับลักษณะของเขา ย่อมจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ สำหรับนักเรียน ประกอบด้วย 3 ด้านดังนี้

4.1 การจัดการเรียนการสอน

ได้มีนักวิชาการและบริหารการศึกษาหลายท่าน ได้เสนอแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์สำหรับนักเรียนดังต่อไปนี้

ซูรางค์ ไคว์ตระกูล (2539 : 56) ได้กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget) ซึ่งอธิบายว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามขั้นและขึ้นอยู่ด้วย โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นใหญ่ ๆ คือ ขั้นแรกอายุระหว่าง 5-8 ปี เป็นขั้นยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้มีอำนาจเหนือตน (Heteronomous) เช่น บิดามารดา ครู และเด็กที่โตกว่า เด็กจะปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และเชื่อว่ากฎเกณฑ์เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ขั้นที่สอง เป็นขั้นยอมรับการเปลี่ยนแปลงของกฎเกณฑ์ (Autonomous) อายุตั้งแต่ 9 ปีขึ้นไป เด็กจะเริ่มมีความคิดว่ากฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคล และผู้ที่ใช้กฎเกณฑ์จะต้องร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และกฎเกณฑ์อาจเปลี่ยนแปลงได้ ต่อมา โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้พัฒนาแนวคิดต่อเนื่องจากเพียเจต์ โดยแบ่งพัฒนาการออกเป็น 6 ขั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 ขั้นการหลบหลีกการถูกลงโทษ (อายุ 2 - 7 ปี) คือ การตัดสินใจที่จะหลบหลีกไม่ให้ตนเองถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 ขั้นการแสวงหารางวัล (7 - 10 ปี) คือ การตัดสินใจโดยมีความมุ่งหมายที่จะได้ผลตอบแทนที่ตนพอใจหรือต้องการที่อยากจะได้

ขั้นที่ 3 ขั้นทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (10-13 ปี) คือ การตัดสินใจโดยการคล้อยตามความเห็นชอบหรือการจูงใจของผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน

ขั้นที่ 4 ขั้นทำตามหน้าที่ทางสังคม (13-16 ปี) คือ การตัดสินใจโดยถือว่าตนมีหน้าที่ที่จะต้องทำสิ่งนั้นในฐานะที่ตนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น และสังคมนั้นคาดหวังที่จะทำให้ตนทำหน้าที่ตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 5 ขั้นการทำตามคำมั่นสัญญา (16 ปีขึ้นไป) คือ การตัดสินใจโดยเห็นแก่ประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ทำตนขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้จะสามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้

ขั้นที่ 6 ขั้นการชั่งชั่งคณาคติสากล (ผู้ใหญ่) คือการตัดสินใจเพื่ออุดมคติอันยิ่งใหญ่ที่เป็นหลักประจำใจของตน บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้นับว่าเป็นผู้มีจริยธรรมในขั้นสูงสุด

บุคคลแต่ละคนจะมีหรือไม่มีการพัฒนา หรือมีการพัฒนาเร็ว ช้าต่างกัน เราสามารถวัดระดับจริยธรรมของบุคคลได้โดยดูจากเหตุผลเชิงจริยธรรมที่บุคคลนั้นให้ และเราสามารถที่จะส่งเสริมให้บุคคลมีพัฒนาาระดับจริยธรรมให้สูงขึ้นกว่าเดิมได้ โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลเรียนรู้จากการตัดสินใจทางจริยธรรมและอภิปรายร่วมกับผู้อื่น การได้แสดงความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกับผู้อื่น จะทำให้บุคคลที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำ เรียนรู้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงขึ้น การสอนหรือการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีการพัฒนากายทางจริยธรรมสามารถทำได้หลายวิธี เช่น

1. ระเบียบการพัฒนากายทางจริยธรรม และขั้นของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบร์กให้ความเข้าใจว่า เด็กในช่วงอายุต่าง ๆ จะมีพัฒนากายทางจริยธรรมไปตามลำดับขั้น และเด็กในชั้นเรียนแต่ละคนจะมีขั้นของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่เท่ากัน ดังนั้น ครูจึงสอนจริยศึกษาให้เด็กทุกคนเหมือนกันหมดไม่ได้ ครูจำเป็นต้องวิเคราะห์เด็กก่อนว่าเขามีขั้นเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นใด แล้วจึงช่วยนำให้เขาได้พัฒนาขั้นในขั้นสูงอีก 1 ขั้น โดยการพยายามจัดประสบการณ์ทางสังคมให้เหมาะสมกับพัฒนาการขั้นนั้น
2. พัฒนากายทางจริยธรรมของบุคคลเกิดขึ้นได้จากการที่ได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และสภาพแวดล้อม การได้มีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจความคิดเห็นของบุคคลอื่นมากขึ้น ซึ่งเขาจะสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาเพื่อตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาเชิงจริยธรรม ดังนั้น การให้เด็กเข้ากลุ่มทางสังคมต่าง ๆ จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและของผู้อื่น อันจะช่วยให้เขาได้พัฒนาจริยธรรมในขั้นสูงขึ้นไปอย่างรวดเร็ว
3. ครูสามารถช่วยกระตุ้นพัฒนากายทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้น ได้โดยการช่วยให้เด็กได้ฝึกกับปัญหาความขัดแย้งเชิงจริยธรรมบ่อย ๆ และฝึกให้เด็กได้วิเคราะห์อภิปรายโต้แย้งกัน และตัดสินใจโดยพิจารณาความเห็นรวมทั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางสังคมด้วยเรื่องที่น่าสนใจในการอภิปรายอาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน หรือเป็นเรื่องที่ครูสมมุติ

ขึ้นก็ได้ แต่สถานการณ์ควรมีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงของผู้เรียนและควรเป็นปัญหาที่สามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่ตรงกับพัฒนาการทางจริยธรรมที่เป็นอยู่ของผู้เรียน และในระดับที่สูงกว่า การเสนอสถานการณ์ปัญหานั้น อาจใช้สื่อ เช่น ภาพ สไลด์ ฟิล์มสตริป หรือวีดิทัศน์ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหาชัดเจนขึ้น หรือหากใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติประกอบก็จะยิ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจตัวละครและสถานการณ์นั้น ๆ ลึกซึ้งขึ้น นอกจากนั้นในการให้ผู้เรียนแสดงเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจ และอภิปรายร่วมกัน นั้น อาจนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และเทคนิคอภิปรายกลุ่มแบบต่าง ๆ เข้ามาช่วยให้การอภิปรายมีประสิทธิภาพขึ้น

4. วิธีที่ครูสามารถช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้นได้อีกวิธีหนึ่งก็คือ การช่วยจัดบรรยากาศในห้องเรียนและในโรงเรียนให้เอื้อต่อการที่เด็กจะสามารถแสดงความคิดเห็น อภิปรายโต้แย้งเกี่ยวกับปัญหาขัดแย้งเชิงจริยธรรมกับเพื่อน ๆ ได้ อย่างเปิดเผย บรรยากาศในที่นี้ หมายถึง บรรยากาศของเสรีในการพูด แสดงความคิดเห็นการได้รับการยอมรับ และความปลอดภัยจากการถูกลงโทษ วิพากษ์วิจารณ์ และการกล่าวหาต่าง ๆ

ทิสนา เขมมณี (2542 : 3) อธิบายถึงทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไข แบบ การกระทำนี้ว่า พัฒนาโดยนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ชื่อ สกินเนอร์ (Skinner) ทฤษฎีนี้อธิบายว่า พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมของบุคคลจะแปรเปลี่ยนไปตามผลที่ได้รับจากการกระทำที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมนั้น ซึ่งผลจากการกระทำนั้นมีอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ ผลประเภทเสริมแรง (Reinforce) ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นมีอัตราเพิ่มขึ้น และผลประเภทถูกลงโทษ (Punisher) ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นมีอัตราลดลงหรือหมดไป ดังนั้นเราจึงสามารถวางเงื่อนไข โดยใช้ตัวเสริมแรงหรือตัวลงโทษเป็นเครื่องมือในการเพิ่มพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และลดหรือขจัดพฤติกรรมที่มีไม่พึงปรารถนาได้ การพัฒนาและการสอนคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม โดยการประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการสอน พุทธวิธีในการสอน หมายถึง วิธีที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสิกา อุบาสิกา หรือบุคคลทั่วไปทั้งเทวดาและมนุษย์ ตามพระนามที่ได้รับการยกย่องว่า “สกลา เทวมนุสสานิ” ทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พุทธศาสนิกชนหรือผู้ที่สนใจศึกษา พระพุทธศาสนา ต่างก็ทราบดีว่าพระพุทธเจ้านั้นทรงเป็นพระบรมครูที่ยอดเยี่ยมหาที่เปรียบมิได้ ซึ่งจะเห็นได้จากการที่เมื่อพระองค์ทรงสอนแล้ว ผู้ฟังมักได้รับผลตามที่มุ่งหมาย คือ ได้ บรรลุธรรมขั้นสูงบ้าง คำบ้าง ตามพื้นฐานของผู้ฟัง การที่พระพุทธเจ้าทรงสามารถสอนอย่าง ได้ผลในเรื่องที่ลุ่มลึกที่สุดนั้น ก็เนื่องจากทรงเป็นผู้เปี่ยมไปด้วยพระบริสุทธิคุณพระปัญญาคุณ

และพระมหากษัตริย์คุณ พระพุทธองค์ทรงเป็นนักการศึกษาที่ยิ่งใหญ่ พุทธวิธีและเทคนิคต่าง ๆ ที่ทรงใช้จึงได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก

วิธีการปรับพฤติกรรมมีขั้นตอนเล็ก ๆ ดังต่อไปนี้

1. บังคับหรือกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายให้ชัดเจนมีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้
2. ใช้แรงเสริมที่เหมาะสมและถูกหลักการ
 - 2.1 ใช้ตัวเสริมแรงทางสังคม เช่น การให้คำชมเชย ยกย่องสนใจ ให้เกียรติ เป็นต้น
 - 2.2 ให้รางวัลเป็นสิ่งของหรือใช้เบี้ย (Token) แลกกับสิ่งของที่ผู้ปรับพฤติกรรมต้องการ
 - 2.3 ให้ทำกิจกรรมที่ชอบ เช่น การอ่านหนังสือการ์ตูน การเล่นเกมที่นักเรียนชอบ
3. ติดตามสังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ปรับพฤติกรรม เมื่อมีพฤติกรรมที่ต้องการเกิดขึ้น ควรให้แรงเสริมเป็นครั้งคราว เพื่อจะให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่ถาวร การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม โดยการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรม ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development Theory)

สุมน อมรวิวัฒน์ (2542 : 98) ได้กล่าวถึง หลักธรรม : ไตรสิกขาได้ประยุกต์หลักไตรสิกขาซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาทางด้านปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ จะนำเข้าสู่ภาวะไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มาใช้ในการเรียนการสอน โดยจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยผ่านขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ

- 1) ขั้นศีล หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนต้องควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัย ทั้งกายและวาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย เป็นปกติ ร่างกายพร้อมที่จะเรียนรู้
- 2) ขั้นสมาธิ หมายถึง เป็นขั้นที่ผู้เรียนรวบรวมจิตใจความคิดให้แน่วแน่ ในจุดเดียว เรื่องเดียว
- 3) ขั้นปัญญา เป็นขั้นที่ผู้เรียนใช้สมาธิ ในการทำความเข้าใจสิ่งที่เรียนจนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่ตรงตามที่เป็นจริง

ทิตินา เขมมณี (2542 : 30) ได้กล่าวถึง การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม โดยวิธีสอนแบบต่าง ๆ ในปัจจุบันได้มีการส่งเสริมให้ครูมีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น ซึ่งการที่ครูจะสามารถจัดได้ ต้องอาศัยวิธีสอนแบบต่าง ๆ เข้า

มาช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีสอนที่ใช้กันอยู่สามารถนำมาใช้ในการสอน คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมได้ เช่น

1. การเล่านิทาน เป็นการสอนที่ใช้นิทานเป็นสื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เนื้อหาสาระที่ต้องการ ซึ่งครูอาจใช้สื่ออื่น ๆ ประกอบได้ เช่น หุ่น ภาพ แผ่นป้ายสำลิการ์ตูน เป็นต้น นิทานที่ใช้มีหลายประเภท เช่น นิทานปรัมปรา (Fairy Tale) นิทานท้องถิ่น (Legend) นิทานเทพนิยาย (Myth) นิทานเกี่ยวกับสัตว์ (Animal Tales) นิทานคติธรรม (Fable) นิทานไม่รู้จักจบ (Cumulative Tales) และนิทานตลก (Humorous) นิทานใช้ได้ดีกับเด็กเล็กและเด็กระดับประถมศึกษา สำหรับเด็กโตและเยาวชนนิทานก็ยังใช้ได้ แต่เนื้อหานิทานต้องเหมาะกับระดับของผู้เรียน

2. การเล่นเกม เกมเป็นการเล่นภายใต้กติกาที่กำหนด โดยมีจุดมุ่งหมายของการเล่น โดยทั่วไปแล้วจะมีการแข่งขันเพื่อให้เกิดความสนุกสนานตื่นเต้น เกมการเล่น หลายเกมสามารถใช้ในการสอน และฝึกคุณธรรม และจริยธรรมต่าง ๆ ได้ดี เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ ความอดทน การมีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ การให้อภัย การเล่น และทำงานเป็นทีม การเคารพสิทธิผู้อื่น เป็นต้น

3. การใช้กรณีตัวอย่าง เป็นการสอนที่ใช้เรื่อง ที่คัดสรรมาหรือเขียนขึ้นให้ผู้เรียนได้ศึกษา โดยมีประเด็นคำถาม ให้ผู้เรียนฝึกการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา เรื่องที่คัดสรรมาหรือเขียนขึ้นนี้ ควรจะเป็นเรื่องที่คล้ายคลึงกับความเป็นจริง

สรุปได้ว่า การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนนั้น สามารถเลือกใช้วิธีการได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดบรรยากาศห้องเรียน การเล่านิทาน การเล่นเกม และการเสริมแรง หรือการลงโทษเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทำให้ผู้เรียนได้เข้ากลุ่มสังคมต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บทบาทของคน และของผู้อื่น ซึ่งจะช่วยพัฒนาแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมของคนในทางที่ดีขึ้นได้

4.2 การจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยตรง

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538 : 69-70) กล่าวว่า วิธีการส่งเสริมการสนับสนุนลักษณะที่พึงปรารถนาโดยการให้รางวัลเมื่อบุคคลทำความดี หรือแสดงลักษณะทางจิตใจที่น่าปรารถนาให้ปรากฏ การพัฒนาจริยธรรมจะให้ผลดี ถ้ามีการสนับสนุนให้บุคคลทำความดีมากกว่าการลงโทษเมื่อเขาทำผิดวิธีการให้รางวัลจะต้องใช้ให้เหมาะสมกับจิตใจของบุคคลตามอายุ และขั้นจริยธรรมของเขาคงนี้ อายุ 0-7 ขวบ ให้ความสัมพันธ์ทางกายที่อ่อนโยน เช่น ลูบหัว ลูบหลังด้วยความรักและพอใจในเด็กเป็นรางวัลแก่เด็ก อายุ 7-10 ขวบ ให้รางวัลที่เป็น

วัตถุหรือสิ่งของเล็ก ๆ น้อยที่เด็กชอบและให้ความสนใจ เอาใจใส่เด็กเมื่อทำความดีควบคู่ไปด้วย อายุ 10-13 ปี กล่าวชมเชยเด็กต่อหน้าเด็กและต่อหน้าคนอื่น เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี และมีวิธีปลูกฝังมีอยู่ 3 วิธีคือ

1. การให้ประสบการณ์ตรงกับผู้เรียน การพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการความประพฤติของการตัดสินใจได้ความรู้ว่าสิ่งใด ถูก หรือ ผิด เป็นสิ่งจำเป็นซึ่งอาจใช้ด้วยวิธีการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันได้รวมทั้งการพัฒนาความเชื่อในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมจากผลของการกระทำด้วย

2. การใช้ตัวอย่าง คนเราชอบการเลียนแบบการมีตัวอย่างเป็นการเรียนรู้ อย่างหนึ่งทำให้เกิดความเข้าใจดีขึ้น ตัวอย่างจากสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น จะมีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจและความรู้สึกผิดชอบชั่วดี

3. การอธิบาย เป็นการพูด ชี้แนะ แนะนำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจหลักการความประพฤติที่ดีเห็นตัวอย่างจากการสังเกตของตน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อและนำไปปฏิบัติตามได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2541 : 4) กล่าวว่า การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม มีความสำคัญต่อตนเองและสังคม โดยเฉพาะครูทุกคนตระหนักและมีความรับผิดชอบทั้งด้านความประพฤติที่เป็นแบบอย่างตลอดทั้งการเอาใจใส่ดูแล ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้นักเรียนเป็นทั้งคนดีและคนเก่ง ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีทูลเกล้าถวายปริญญาคุณวุฒิปรัชญาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ของ 5 สถาบัน ณ ศาลาศิตตาลัย เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2532 ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า

“...การสอนคนให้เก่งนี้ถ้าดีเฉพาะบางแง่บางมุม อาจเห็นว่าดีว่าสอดคล้องต้องกับสมัยเร่งรัดพัฒนาแต่ถ้ามองให้ถี่ถ้วนรอบด้านแล้วจะเป็นการมุ่งสอนคนให้เก่งเป็นเกณฑ์ อาจทำให้เกิดจุดบกพร่องต่างๆ ขึ้นในตัวบุคคลได้ไม่มากนักน้อย ที่สำคัญก็คือ

1. บกพร่องในความคิดพิจารณาที่รอบคอบและก้าวไกล เพราะใจร้อน เร่งจะทำให้เสร็จโดยเร็วเป็นเหตุให้การทำงานผิดพลาด ขัดข้อง และล้มเหลว

2. บกพร่องในความนับถือและเกรงใจผู้อื่น เพราะถือว่าตนเป็นเลิศเป็นเหตุให้เย่อหยิ่ง มองข้ามความสำคัญของบุคคลอื่นและมักก่อนความขัดแย้งทำลายไมตรีจิต มิตรภาพ ตลอดจนความสามัคคีระหว่างกัน

3. บกพร่องในความมัธยัสถ์พอเหมาะพอดี ในการกระทำทั้งปวงเพราะมุ่งหน้าแต่จะทำให้เด่นให้ก้าวหน้า เป็นเหตุให้เห็นแก่ตัวเอาเปรียบ

4. บทพร่องในจริยธรรม และความรู้จักผิดชอบชั่วดี เพราะมุ่งแต่จะแสวงหาประโยชน์เฉพาะตัวให้เพิ่มพูนขึ้น เป็นเหตุให้ทำความผิดและความชั่วสามารถทุจริตโดยไม่สะดุ้งสะเทือน...”

ศุมน อมรวิวัฒน์ (2542 : 607) กล่าวถึง บทบาทของสถานศึกษาในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งของสังคม จึงมีแนวปฏิบัติด้านการอบรมศีลธรรมจรรยาหรือการจัดสอนจริยศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการจัดการเรียนการสอนด้านการจัดการกิจกรรมและโครงการ ทั้งที่เป็นกระบวนการของหลักสูตรประถมศึกษา และเสริมหลักสูตร เพื่อให้นักเรียนรู้จักผิดชอบชั่วดี ปฏิบัติตนตามหลักของศีลธรรม ประเพณี และศาสนา

2. ประสานงานและร่วมมือกับสถาบันอื่นของสังคม เช่น ครอบครัว องค์กร สมาคม อาสาสมัคร และหน่วยงานทางราชการที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานอบรมศีลธรรมและจิตใจแก่เยาวชน ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มสำคัญในสังคม

3. จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้มีความเป็นระเบียบ สะอาดสวยงามและสงบ เพื่อให้นักเรียนเกิดความเคยชินกับสภาพดังกล่าว นอกจากนี้ ครูและบุคลากรในโรงเรียนยังทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีในแง่ของบุคลิกภาพ กิริยามารยาท และลักษณะนิสัยที่ดีออกมาด้วย

4. โรงเรียนมีหน้าที่วางแผนงานในการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมของนักเรียนที่มีแนวโน้มไปในทางเสื่อม โดยเน้นการป้องกันให้มากที่สุด โรงเรียนจึงควรจัดกิจกรรมและบริการในด้านการให้คำปรึกษาและแนะแนวการติดต่อสัมพันธ์กับผู้ปกครองเพื่อป้องกันปัญหาเมื่อเริ่มมองเห็นปัญหาและเมื่อต้องแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว ปัญหาทางจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษาชั้นนั้น ไม่ค่อยมีมากนักเพราะเด็กในวัยนี้ยังเชื่อฟังผู้ใหญ่ เพราะต้องพึ่งพาผู้อื่นอยู่มาก หากจะได้มีบ้างก็ได้แก่ พฤติกรรมที่ก้าวร้าว การเห็นแก่ตัว การปรับตัว เป็นต้น นักเรียนที่เข้าสู่วัยเริ่มรุ่น เช่น นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และปีที่ 6 อาจมีปัญหาเรื่อง เพื่อน เรื่องเพศ ยาเสพติด และปัญหาสุขภาพจิต จึงมีความจำเป็นที่โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมและบริการทางด้านให้คำปรึกษาและแนะแนวอย่างดี

กระบวนการทางสังคมในโรงเรียนที่เป็นการสร้างเสริมจริยธรรม การสั่งสอน และพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษานั้นนอกจากจะเป็นการสอนอย่างเป็นระบบ

ตามหลักสูตร แผนการสอน และระเบียบของการวัดและประเมินผลการสอนแล้ว ยังมีกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นหลายประการในโรงเรียนที่ช่วยสร้างเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนได้อย่างดียิ่ง กระบวนการทางสังคมในโรงเรียนที่น่าจะนำมาอธิบายเรื่องด้วย เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน ดังนี้

1. การประพฤติตามเกณฑ์และระเบียบวินัยของโรงเรียน โรงเรียนประถมศึกษาทุกแห่งย่อมมีกฎเกณฑ์และระเบียบปฏิบัติที่นักเรียนต้องยึดถือและปฏิบัติตาม กฎและระเบียบเหล่านี้อาจบัญญัติขึ้นโดยกระทรวงศึกษาธิการ โดยผู้บริหารโรงเรียนและเกิดขึ้นโดยการตกลงร่วมกันของนักเรียนในโรงเรียนก็ได้ ตัวอย่างของกฎระเบียบได้แก่ เครื่องแบบ การแต่งกายของนักเรียน ความประพฤติ และกิริยามารยาทที่นักเรียนต้องปฏิบัติทั้งขณะที่อยู่ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน การรักษาสมบัติของส่วนรวม การรักษาความสะอาด การเคารพครู การเชื่อฟังคำสั่ง การละเว้น กิริยาก้าวร้าวและทะเลาะวิวาท การรักษาความปลอดภัยในบริเวณโรงเรียน ฯลฯ การปฏิบัติตามกฎระเบียบเหล่านี้นักเรียนจะต้องได้รับการบอกเล่า อบรม กวดขัน และสอดส่องดูแลให้ปฏิบัติอย่างถูกต้อง วิธีที่ดีคือ การที่โรงเรียน ผู้บริหาร และครูได้ใช้วิธีสื่อสารความเข้าใจ เช่น การใช้ป้ายนิเทศ ป้ายประกาศ จุลสาร แผ่นปลิว หรือ การประกาศ การอบรมหน้าเสาธง อันช่วยให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของกฎระเบียบต่างๆ ครูได้จัดกิจกรรมและสถานการณ์ที่ฝึกฝนให้นักเรียนมีระเบียบวินัยในตนเอง มีความเคยชิน และปฏิบัติตนถูกระเบียบจนเป็นนิสัย ข้อสำคัญที่สุด นักเรียนต้องได้ตระหนักว่ากฎระเบียบมิใช่สิ่งที่ขัดแย้งกับเสรีภาพ การเคารพกฎระเบียบเป็นการกระทำที่ให้สังคมมีความเรียบร้อยและทำให้คนหมู่มากอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข การปฏิบัติตนตามกฎของโรงเรียนจึงเป็นการฝึกฝนตนเองอย่างหนึ่งที่นักเรียนจะสามารถนำไปใช้ในชีวิตรจริงในสังคม โดยเป็นผู้ที่รู้จักเคารพกฎหมายและมีวินัยในตนเอง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับเพื่อนและความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู กระบวนการทางสังคมที่นักเรียนได้เรียนรู้อยู่ตลอดเวลาที่อยู่ในโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน และการที่นักเรียนมีความรู้สึกศรัทธาไว้วางใจครูของเขานักเรียนได้มีเวลาอยู่กับครูและเพื่อนเป็นเวลาถึง 6 ปี ในโรงเรียน ประถมศึกษา ตลอดเวลาอันยาวนานนักเรียนย่อมได้ประสบการณ์และการเรียนรู้ในเรื่องของความอดทน อดกลั้น รู้จักการให้อภัยลดความเห็นแก่ตัว เสียสละ รู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่น นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการพูด การสื่อความหมายที่ทำให้กลุ่มเกิดความสามัคคีกัน รู้จักใจเขาใจเราและสามารถปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลกาลเทศะและชุมชนนั้น ๆ การที่นักเรียนได้มี

ประสบการณ์ทางสังคมเช่นนี้ นับว่าเป็นการสร้างเสริมจริยธรรมโดยการเรียนจากชีวิตจริง ครูควรเอาใจใส่ชี้แนะและช่วยเหลือเมื่อนักเรียนเกิดปัญหาหรือหลงผิด และในกรณีที่นักเรียนบางคนมีปัญหาทางสังคม เช่น เป็นคนเก็บกด ก้าวร้าว มองคนในแง่ร้าย หรือเห็นแก่ตัวอย่างรุนแรง ฯลฯ ครูควรใช้วิธีการที่สุขุม นุ่มนวล ตามหลักจิตวิทยาในการช่วยเหลือนักเรียนเหล่านั้น

3. สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านนักเรียน การที่นักเรียนได้มาเรียนหนังสือร่วมกันเป็นจำนวนมากในโรงเรียนเป็นเวลานานถึง 6 ปีนั้น นักเรียนได้มีโอกาสพบปะสมาคมกับเพื่อนนักเรียนที่มีอายุน้อยกว่าที่อายุใกล้เคียงกัน และที่มีอายุมากกว่าการที่เด็กต่างวัยต่างเพศ และภูมิหลังแตกต่างกันมาอยู่ร่วมกันเช่นนี้ ย่อมมีสถานการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นทั้งภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เช่น การขัดแย้งกันด้านความคิดเห็น การทะเลาะวิวาท รังแกกัน การข่มขู่ลักขโมย การเลียนแบบและเอาอย่างกัน การแข่งขันชิงดีชิงเด่น การแบ่งพวกแบ่งกลุ่ม และเปรียบเทียบกันในด้านต่าง ๆ เป็นต้น จากการที่ได้เผชิญสถานการณ์เหล่านี้ นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการปรับตัว วิธีเลือกและการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาตามหลักของเหตุผลอย่างสันติ ประสบการณ์ของการเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ในโรงเรียนนั้น หากนักเรียนได้รับการแนะนำชี้ทางที่ถูกจากครูที่เอาใจใส่ใกล้ชิด ก็นับว่านักเรียนมีโอกาสพัฒนาจริยธรรมตลอดเวลาที่อยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา

4. การสร้างเสริมกำลังใจให้ประพฤติดี การให้รางวัล และการลงโทษ การสั่งสอนอบรมนักเรียนให้มีความประพฤติดีนั้น ปัจจัยที่ช่วยให้วิธีการสั่งสอนอบรมบังเกิดผลดีคือการให้รางวัลและการลงโทษอย่างมีเหตุผลและด้วยวิธีที่ถูกต้อง การเสริมกำลังใจหรือการให้รางวัลส่งเสริมให้นักเรียนประพฤติดีมีหลายวิธี เช่น การกล่าวคำชมเชย การให้เครื่องหมายของการทำดี การมอบรางวัล การประกาศเกียรติคุณ การยกย่องในที่ประชุมตามโอกาสอันควร เป็นต้น ส่วนการลงโทษนั้นอาจมีความยืดหยุ่นไปตามลักษณะของการกระทำ เช่น การกล่าวติเตียน การหักคะแนนความประพฤติ การประกาศความผิด การงดสิทธิอันพึงมีพึงได้ และการเขียนตีสำทับน เป็นต้น อย่างไรก็ตามการให้รางวัลและการลงโทษจะบังเกิดผลในการสร้างเสริมจริยธรรมต่อเมื่อได้ปฏิบัติ ดังนี้

4.1 ให้รางวัลหรือลงโทษอย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผลอันเป็นที่ทราบและเข้าใจทั่วกันแล้ว

4.2 รางวัลหรือโทษต้องมีความเหมาะสมกับการกระทำ เหตุการณ์ผลที่เกิด และวัยของผู้ที่ได้รับรางวัลหรือผู้รับโทษ

4.3 การพิจารณาให้รางวัลหรือลงโทษต้องมีความยุติธรรม ปราศจากอคติและไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินให้รางวัลหรือลงโทษ

4.4 การให้รางวัลหรือการลงโทษต้องเป็นไปเพื่อการสร้างสรรค์มากกว่าการทำลายต้องก่อให้เกิดการแก้ไขมิใช่ก่อปัญหาอื่นตามมาทั้งด้านตัวครู นักเรียน ผู้ปกครอง กฎหมายและศีลธรรม

การจัดโครงการส่งเสริมจริยธรรมในสถานศึกษา จึงมีกิจกรรมหลาย ๆ ประเภทหลาย ๆ วิธีที่จะสนองตอบต่อเป้าหมายและแนวคิดดังกล่าวให้เกิดเป็นผลสำเร็จที่ชัดเจนออกมา เอกวิทย์ ณ ถลาง ได้เสนอแนวทางที่สอดคล้องกับลักษณะดังกล่าว ในการปลูกฝังจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนในวัย 6 – 12 ขวบ ไว้ในบทความวิชาการ “การพัฒนาค่านิยมของเด็ก ข้อเสนอแนะบางประการ” ดังต่อไปนี้

1. สร้างสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็ก ให้เด็กสามารถซึมซับจริยธรรมที่ต้องการปลูกฝังโดยผู้ใหญ่ไม่ต้องเสียเวลาพร่ำสอนจนเกินไป เช่น ถ้าอยากให้เด็กเป็นคนสะอาดก็ต้องเพียรพยายามให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สะอาดเป็นเวลานานสัก 6 ปี 9 ปี 12 ปี เด็กก็จะเข้าใจความสะอาดและพัฒนานิสัยรักสะอาดขึ้นในตัวอย่างแน่นแฟ้น
2. ให้เด็กอยู่ใกล้ชีวิตตัวอย่างที่ดี เช่น ถ้าต้องการให้เด็กมีความสัจย์ ผู้ใหญ่ต้องมีความสัจย์ คิดอย่างไร สอนอย่างไร ก็ประพฤติปฏิบัติอย่างนั้น เมื่อเด็กได้เห็นตัวอย่างเช่นนั้นนานๆ เขาก็จะยอมรับซึมซับจริยธรรมคือความมีสัจจะ ได้โดยไม่สับสนและขัดแย้ง
3. เสนอปัญหาให้เด็กคิด เมื่อเด็กเห็นปัญหาของคนอื่น หรือของสังคมที่ตนเป็นส่วนหนึ่งมา ๆ ก็จะนำไปเปรียบเทียบกับประสบการณ์ของตนเอง และเกิดความเปลี่ยนแปลงแยกคาย บางอย่างขึ้นในตัว คือ ได้ศึกษาวิเคราะห์จนเกิดความสำนึก (Self realization) มากขึ้น และเปลี่ยนแปลงค่านิยมและพฤติกรรมของตนเองโดยไม่รู้ตัว
4. แสวงหาแบบอย่างวัฒนธรรมที่ดีงาม และชี้แนะให้เด็กเข้าใจ อาจเกี่ยวกับศิลปะ หรือธรรมชาติก็ได้ การชักนำให้เด็กศึกษาและเข้าใจวัฒนธรรม หรือธรรมชาติความเป็นจริงของสรรพสิ่งก็เป็นทางหนึ่งที่จะขัดเกลาคำคิดของเด็กให้ประณีตและพัฒนาค่านิยมของเด็กได้
5. จัดให้เด็กได้ศึกษาประสบการณ์จากวิชาการบางอย่าง ซึ่งสามารถพัฒนาค่านิยม เช่น วิทยาศาสตร์ช่วยสร้างค่านิยมให้เด็กรักความจริงมีเหตุผล ศิลปะช่วยขัดเกลาคำจิตใจละเอียดอ่อน พัฒนาสุนทรียภาพให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก เป็นต้น

6. สร้างและปฏิบัติตามระเบียบวินัย ระเบียบในที่นี้ไม่ได้หมายถึงวินัยที่ผู้ใหญ่คิดเอาเองตามลำพังและเผด็จการครอบให้เด็ก แต่หมายถึงจริยธรรมที่ผู้ใหญ่และเด็กยอมรับนับถือร่วมกันตรงกันเป็นวินัยที่มุ่งสร้างความมีวินัยให้แก่ตนเอง

7. สนทนาวิสาสะในชีวิตประจำวัน เมื่อได้พบเห็นหรือสัมผัสสิ่งต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนในบ้านและนอกบ้านก็นำมาคุยให้เด็กเห็นคุณค่าเห็นความหมายของสิ่งนั้น ๆ

8. ให้โอกาสแก่เด็กจัดตั้งเป็นกลุ่มก้อนเพื่อศึกษาหาความรู้ในรูปของสโมสรหรือชมรม เช่น ชมรมธรรมชาติศึกษา ชมรมศิลปะ ชมรมโต้วาที เป็นต้น การให้อิสระภาพแก่เด็กตามรสนิยมและความปรารถนาของคนในทางที่ไม่เป็นพิษไม่เป็นภัยเช่นนี้เป็นการสร้างบรรยากาศและให้โอกาสเด็กได้พัฒนาตนเองตามพื้นฐานความถนัด ความสนใจ โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นและวัยที่ใกล้ผู้ใหญ่เต็มตัว

9. สร้างคำขวัญ หรือภายิตที่คนส่วนใหญ่จะยอมรับนับถือร่วมกัน ทั้งนี้ต้องอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม เพราะถ้าจะกลายเป็นการปลุกกระดม คือ ดึงคนส่วนใหญ่ให้เกิดความรู้สึกร่วมกันโดยไร้ปัญญา ไร้สติ หรือมีฉันทันถ้าพร่าเพ้อเกินไปก็อาจจะกลายเป็นของแสลง ทำให้เด็กที่มีความคิดเกิดปฏิกริยาไม่ยอมรับเลยก็เป็นได้

10. เนาะแนว หรือให้คำแนะนำปรึกษาเฉพาะตัวเป็นรายบุคคล เพราะเด็กต้องการความใกล้ชิด ต้องการคำแนะนำ และต้องการการแนะนำเป็นครั้งคราว โดยเฉพาะเมื่อเด็กมีปัญหาถ้ามีผู้ใหญ่ที่เห็นใจ เข้าใจปัญหาและสอดคล้องดูแลทุกข์สุข ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวของเด็กแล้วก็ย่อมจะเป็นความอุ่นใจของเด็กไม่ว่าแห้วและมีที่พึ่ง

ปรียพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544 : 278-288) กล่าวว่า การปลุกฝังจริยธรรมควรมีความสอดคล้องของประสบการณ์ตรงที่ได้รับ ตัวอย่างที่ใช้และการชี้แนะหากครูขาดการทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีการปลุกฝังจริยธรรมในตัวผู้เรียน ก็อาจไม่ได้ผลตามที่พึงปรารถนา

แนวทางการจัดกิจกรรมปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม

1. จัดโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการสอนคุณธรรม จริยธรรมอย่างสืบเนื่องสม่ำเสมอ
2. ให้นักเรียนได้เห็นตัวอย่างแบบทางคุณธรรมที่หลากหลายให้ครูอาจารย์และให้เจ้าหน้าที่ทุกๆ คนในโรงเรียน ประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมตามหน้าที่ของตนโดยสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย

3. ดำเนินการอบรมสั่งสอนนักเรียนทั้งนอกและในห้องเรียนให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรม และหน้าที่ของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอสืบเนื่องไม่ขาดตอน
4. กิจกรรมการส่งเสริมการจัดจริยธรรมภายนอกโรงเรียนให้สัมพันธ์กันภายในโรงเรียน
5. กำหนดระเบียบโรงเรียนในเรื่องต่างๆ ตามหลักจริยธรรม และดำเนินการให้นักเรียนถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ
6. ส่งเสริมการสอนจริยธรรมในห้องเรียน ให้มีทั้งการเรียนทฤษฎีและปฏิบัติ
7. ส่งเสริมให้มีการสอนแทรกคุณธรรม จริยธรรม ในการสอนวิชาต่างๆ และจัดกิจกรรมทุกอย่างของโรงเรียน
8. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์เชิงจริยธรรม ให้มากที่สุดเมื่อมีโอกาส
9. จัดกิจกรรมเพื่อยกย่องชมเชย เมื่อนักเรียนปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรม
10. จัดให้มีอุปกรณ์การเรียนการสอนจริยธรรม คุณธรรม กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และห้องจริยธรรม ตามความเหมาะสม
11. ส่งเสริมให้นักเรียนประเมินผลงาน การปฏิบัติตน แล้วนำผล การประเมินไปปรับปรุงเพื่อพัฒนางาน และพัฒนาตนเองต่อไป
12. จัดให้มีการประเมินผล และเสนอผลการจัดการปลูกฝัง และเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม อย่างสม่ำเสมอทุกระยะ
13. จัดกิจกรรมกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรมที่มีต่อตนเองและสังคม
14. ส่งเสริมให้นักเรียนคิดวิเคราะห์คุณธรรมที่ทำงานสำเร็จผล
15. ให้นักเรียนได้มีโอกาสสำรวจตนเอง และเลือกแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนาตน ให้มีคุณธรรมตามที่ต้องการ
16. จัดให้มีการประสานงานกับผู้ปกครอง ชุมชน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ

คุณลักษณะของครูที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม

1. เป็นแบบอย่างที่ดี
2. เป็นกัลยาณมิตร มีน้ำใจ ให้กำลังใจ และเสริมแรง นักเรียนได้พัฒนา

ตนเอง

3. ใฝ่หาความรู้ทางธรรม และจิตวิทยาอยู่เสมอ
4. ทำงานอย่างมีหลักการ และระบบ
5. มีความสามารถในการตั้งคำถามหลากหลาย เพื่อกระตุ้นให้นักเรียน

คิดวิเคราะห์เชิงจริยธรรม

6. สามารถสร้างสื่อและนำสถานการณ์แวดล้อม (ข่าวเหตุการณ์เฉพาะหน้า ฯลฯ) มาใช้ประโยชน์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ได้อย่างหลากหลาย

สรุปได้ว่า การให้ประสบการณ์ตรงกับผู้เรียน ด้วยวิธีการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน การใช้ตัวอย่าง จากสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ การอธิบาย เป็นการพูด ชี้แนะ แนะนำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจหลักการ ความประพฤติที่ดี จัด โรงเรียนและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการสอนคุณธรรม จริยธรรมอย่างสืบเนื่องสม่ำเสมอ ให้นักเรียนได้เห็นตัวแบบทางคุณธรรมที่หลากหลายให้ครู อาจารย์และให้เจ้าหน้าที่ทุก ๆ คนในโรงเรียนประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม ตามหน้าที่ของตนโดยสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย จัดกิจกรรมเพื่อยกย่องชมเชย เมื่อนักเรียนปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรม และจัดให้มีการประเมินผล และเสนอผลการจัดการปลูกฝัง และเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม อย่างสม่ำเสมอทุกกระยะ

4.3 การบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2541 : 55-60) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โดยวิธีการสอดแทรกในการสอนรายวิชาต่างๆ ได้แก่ การสอดแทรกในการนำเข้าสู่บทเรียน และการสอดแทรกในกิจกรรมหรือเนื้อหา การศึกษาในโรงเรียนเป็นแบบจำลองในการดำรงชีวิตของเยาวชนที่จะออกไปสู่สังคมอนาคตในชุมชน ดังนั้นการจัดบรรยากาศการดำรงชีวิตในโรงเรียนจึงมีความจำเป็นที่ต้องให้ผู้เรียนได้รู้จักฝึกคุณธรรม จริยธรรมอย่างผสมผสานกลมกลืนทั้งในโรงเรียนกระแสของสังคมชุมชนและโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกไร้พรมแดน ส่วนขอบข่ายของงานพัฒนาให้นักเรียนมีวินัยคุณธรรมจริยธรรมไว้ดังนี้

1. กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาความประพฤติ และระเบียบวินัย
 - 1.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี นักศึกษาวิชาทหาร
 - 1.2 กิจกรรมอบรมนักเรียนประจำสัปดาห์
 - 1.3 กิจกรรมเข้าค่ายนักเรียนใหม่
 - 1.4 การรักษาความสะอาด การตรงต่อเวลา การแต่งกาย การเข้าแถว

ทำความเคารพ

2. กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม
 - 2.1 การประหยัดและออม
 - 2.2 การเสียสละ
 - 2.3 ความขยันหมั่นเพียร
 - 2.4 ความอดทน อดกลั้น
 - 2.5 ความเมตตา กรุณา
 - 2.6 ความสามัคคี
 - 2.7 มีหลักฐานการจัดและมีการเผยแพร่

สำหรับแนวทางการจัดกิจกรรม การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โดยวิธี
การบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน ได้แก่

1. จัดกิจกรรมภายในโรงเรียน เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ชูภาษา
กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมส่งเสริมหลักสูตร เป็นต้น
2. จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน เช่น บริเวณ
โรงเรียนสะอาดร่มรื่น สวยงาม มีป้ายคำขวัญเตือนใจนักเรียน มีการรักษาสถานที่และอุปกรณ์
ต่าง ๆ อยู่ในสภาพดี เป็นต้น
3. จัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน เช่น กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา
กิจกรรมเนื่องในวันรัฐพิธี/ราชพิธี กิจกรรมวันพ่อ/วันแม่/วันเด็ก กิจกรรมต่อต้านโรคเอดส์
กิจกรรมรณรงค์ ประชาธิปไตย กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

สรุปได้ว่า การส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึง
ประสงค์มี 3 ด้าน คือ การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม
และค่านิยมที่พึงประสงค์โดยตรง และการบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน เป็น
การสอดแทรกในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การสร้างเสริม
กำลังใจ การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และการนำนักเรียนร่วมทำกิจกรรมวันสำคัญทาง

ศาสนาอยู่เสมอ สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมได้

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

สมนึก แกระหัน (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคำชะอี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร ด้านความสามัคคี ความเมตตา กรุณา ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียรและความเสียสละ กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอคำชะอี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร ปีการศึกษา 2541 จำนวน 236 คน ผลการศึกษา พบว่า

1. พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคำชะอี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับสูง ทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านความสามัคคี ความเมตตา กรุณา ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร และความเสียสละ
2. พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชาย และนักเรียนหญิงโดยภาพรวม และรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนหญิงมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชายทุกด้าน

กัลยา ศรีปาน (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ระดับประถมศึกษาโรงเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัด สงขลา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ ปีการศึกษา 2542 จำนวน 182 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ โดยภาพรวม และองค์ประกอบด้านความใฝ่รู้ ด้านการประหยัด ด้านความเสียสละ ด้านความเมตตา ด้านการตรงต่อเวลา ด้านความสามัคคี อยู่ในระดับปานกลาง องค์ประกอบด้านความขยัน ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความกตัญญูต่อบุคคลอื่น ด้านความเป็นผู้มีวัฒนธรรม และปฏิบัติตาม

ขนบธรรมเนียมประเพณีอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความอดทน ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม อยู่ในระดับน้อย

2. คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ ตามตัวแปร พบว่านักเรียนหญิงมีคุณธรรมจริยธรรม แตกต่างจากนักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 โดยนักเรียนหญิงจะมีคุณธรรม จริยธรรมมากกว่านักเรียนชาย

3. คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ ตามตัวแปร ระดับชั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยนักเรียนระดับชั้นที่สูงกว่าจะมีคุณธรรม จริยธรรมมากกว่านักเรียนในระดับชั้นที่ต่ำกว่า

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง จริยธรรมของ อาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย กรุงเทพมหานคร ได้ศึกษาจริยธรรมของอาจารย์ และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยขอความร่วมมือจากอาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมสาธิต) สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ คุรุศาสตร์ ทบวงมหาวิทยาลัย และมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัด คณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ สรุปผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า การเรียงลำดับจริยธรรม 10 ด้าน ของอาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลายมีความสัมพันธ์กัน ส่วนคะแนนจริยธรรมไม่มีความสัมพันธ์กันในทางบวก และ อาจารย์มัธยมศึกษาตอนปลายเพศหญิงและเพศชายมีคะแนนจริยธรรมสูงกว่าอาจารย์เพศชาย มัธยมศึกษาตอนปลายที่มีอายุและสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีคะแนนจริยธรรมรายด้านและ คะแนนจริยธรรมรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน และที่สังกัดประเภทโรงเรียนต่างกันมีคะแนน จริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความเคารพต่อ กฎหมายบ้านเมือง ความยุติธรรม ความเสียสละ ความสามัคคี และคะแนนจริยธรรม รวมทุก ด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเพศหญิงและเพศชาย มีคะแนนจริยธรรม รายด้านและคะแนนจริยธรรมรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และที่สังกัดประเภท โรงเรียนต่างกันมีคะแนนจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง ความยุติธรรม ความเสียสละ ความสามัคคี และ คะแนนจริยธรรมรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับระดับจริยธรรมรายด้านของอาจารย์มัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ใน ระดับ 3 (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นในหมู่คณะเล็ก ๆ) และอยู่ในระดับ 4

(มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม) ส่วนระดับจริยธรรมรายด้านของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ในระดับ 3 (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นในหมู่คณะเล็ก ๆ) และระดับจริยธรรมรวมทุกด้านของอาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับ 3 (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นในหมู่คณะเล็ก ๆ)

จิระศักดิ์ สงวนชีพ (2542 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาด้านปฏิบัติคนด้านคุณธรรมและจริยธรรม สำหรับครู-อาจารย์ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม มีความมุ่งหมายเพื่อการศึกษาการปฏิบัติคนด้านคุณธรรม และจริยธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ครู-อาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดนครพนม ปีการศึกษา 2541 จำนวนทั้งสิ้น 298 คน ผลการศึกษาค้นคว้า สรุปได้ดังนี้

1. การปฏิบัติคนด้านคุณธรรม และจริยธรรมสำหรับครู-อาจารย์ อยู่ในระดับมาก
2. ผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติคนด้านคุณธรรม และจริยธรรมพบว่า ครู-อาจารย์ชายมีระดับการปฏิบัติคนด้านคุณธรรมมากกว่าครู-อาจารย์หญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีระดับการปฏิบัติคนด้านจริยธรรม มากกว่าครู-อาจารย์หญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่เมื่อเปรียบเทียบตามสถานภาพ ระหว่างครู-อาจารย์โสด และที่สมรสแล้ว พบว่า ระดับการปฏิบัติคนในด้านคุณธรรม จริยธรรม ไม่แตกต่างกัน ในส่วนของระดับตำแหน่งพบว่า ครู-อาจารย์ที่มีระดับตำแหน่งสูง คือ ระดับ 7-8 มีการปฏิบัติคนในด้านคุณธรรม มากกว่าระดับตำแหน่งอื่น แต่ในส่วนของปฏิบัติคนด้านจริยธรรม พบว่ามีระดับการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

เดวียน พันธุ์อนุ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน และประธานกรรมการโรงเรียนความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูผู้สอน และประธานกรรมการโรงเรียน เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมพื้นฐานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย 9 ด้าน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 369 คน และประธานกรรมการโรงเรียน จำนวน 259 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. มีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมพื้นฐานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและจำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นรายด้านทั้ง 9 ด้าน โดยมีรายชื่อที่มีคุณธรรมค่อนข้างสูง จำนวน 1 ชื่อ ในแต่ละด้านดังนี้ เข้าร่วมงานสังคมตามที่ได้รับคำเชิญ อุทิศเวลาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่ร่วมกันกับคนใกล้ชิดหรือพรรคพวกในการแสวงหาผลประโยชน์ ส่วนตนจากตำแหน่งหน้าที่ ตัดสินปัญหาด้วยความเป็นธรรมตามหลักการและเหตุผล จัดให้มีการประชุมผู้ร่วมงานอย่างสม่ำเสมอ แต่งกายเหมาะสมกับกาลเทศะ ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ไว้วางใจ ให้อภัยผู้ร่วมงานอย่างเมตตา บริหารงานโดยยึดระเบียบแบบแผนของทางราชการเป็นหลัก

2. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมพื้นฐานของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมและในรายด้าน 6 ด้านไม่แตกต่างกัน แต่ประธานกรรมการโรงเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ใน 3 ด้านที่เหลื่อจากว่าครูผู้สอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านมีความเมตตา กรุณาต่อผู้ร่วมงานและผู้อื่นด้านมีความรักและห่วงใยผู้ร่วมงาน และด้านมองโลกในแง่ดี

บุญร่วม ทิศกร (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปฏิบัติตนตามคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนะของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตนตามคุณธรรมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านคุณธรรมในการครองตน ด้านคุณธรรมในการครองคน ด้านคุณธรรมในการครองงาน ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ตามทัศนะของครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม จำนวน 356 คน ปฏิบัติงานโรงเรียนขนาดเล็ก 69 คน โรงเรียนขนาดกลาง 128 คน โรงเรียนขนาดใหญ่ 159 คน ผลการศึกษา ค้นคว้า พบว่า

1. ระดับการปฏิบัติตนตามคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม โดยรวมและเป็นรายด้าน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับดังนี้ คุณธรรมในการครองตน คุณธรรมในการครองคน และคุณธรรมในการครองงาน

2. ระดับการปฏิบัติคนตามคุณธรรมโดยส่วนรวมและเป็นรายด้านของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารในโรงเรียนขนาดเล็กมีระดับการปฏิบัติมากกว่าผู้บริหารในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ และผู้บริหารในโรงเรียนขนาดกลางมีระดับการปฏิบัติมากกว่าผู้บริหารในโรงเรียนขนาดใหญ่

มนตรี กำลังดี (2543 : 64-66) ได้ศึกษาจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเกาะปง สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพังงา โดยเป็นจริยธรรมที่กำหนดไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) 13 องค์ประกอบ คือ ความใฝ่รู้ ความขยันหมั่นเพียร ความเสียสละ ความเมตตา กรุณา ความกตัญญู กตเวทิตะ ความตรงต่อเวลา ความสามัคคี ความยุติธรรม ความเป็นผู้มีวิถัฒนธรรม และปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี โดยศึกษากับนักเรียนชั้น ป.5 , ป.6 ของนักเรียนในอำเภอเกาะปง จำนวน 325 คน ผลการศึกษา พบว่า ระดับจริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เปรียบเทียบครอบครัวที่ขาดแคลนกับครอบครัวปกติ ปรากฏว่า ครอบครัวที่มีมาจริยธรรมสูงกว่าครอบครัวขาดแคลน และจริยธรรมด้านการตรงต่อเวลา ยุติธรรม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ระพีพร นาสมหมาย (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง วิเคราะห์คุณธรรมจริยธรรม ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์คุณธรรมจริยธรรม และความสอดคล้องของคุณธรรม จริยธรรม ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ กับหัวข้อธรรมะที่ใช้อบรมสั่งสอนนักเรียน ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้ หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ มีคุณธรรม จริยธรรม ปรากฏครบ 26 หัวข้อ คุณธรรม จริยธรรม ที่พบมากที่สุด คือ ความคิดพิจารณาไตร่ตรอง เนื่องจากเป็นคุณธรรม จริยธรรม ที่สำคัญที่สุดในการปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นนักคิด พิจารณาสังต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบ เป็นบ่อเกิดแห่งปัญญาและความเฉลียวฉลาด คุณธรรมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ความสงบเสงี่ยมเพราะ คุณธรรมดังกล่าวขัดกับธรรมชาติของวัยรุ่น ถ้าเข้มงวดเกินไปอาจ สะกัดกั้นความสามารถและความกล้าแสดงออกของนักเรียนได้ ส่วนความสอดคล้องของคุณธรรม จริยธรรม ในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ ปรากฏว่า มีความสอดคล้องกับทุกประการ

สมพร สอนสนาม (2543 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรมของครู-อาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด มีความมุ่งหมายเพื่อการศึกษาและเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมคุณธรรม – จริยธรรมของครู-อาจารย์ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 390 คน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ผลของการวิจัย พบว่า

1. ข้าราชการครูโดยส่วนรวมและจำแนกสถานภาพตำแหน่งเห็นว่า ครู-อาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด มีพฤติกรรมคุณธรรม-จริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีรายชื่อที่มีความคิดเห็นด้วยในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด จำนวน 2 ชื่อ ในแต่ละด้านตามลำดับดังนี้ การแต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับโอกาสต่างๆ มีวินัยประพฤติปฏิบัติตามจรรยาบรรณของครู ตลอดจนรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง สั่งสอนอบรมนักเรียนด้วยความรักความเมตตา อย่างเท่าเทียมกัน ใช้เหตุผลและหลักธรรมประกอบการตัดสินใจเพื่อลงโทษนักเรียน สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้อื่นเป็นพลเมืองดี และการณรงค์ส่งเสริมให้บุคคลรู้จักใช้สิทธิหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2. ผู้บริหารและครูผู้สอนเห็นว่า ครู-อาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด มีพฤติกรรมคุณธรรม-จริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

ธนพงศ์ มงคล (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ปกครอง เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยแผนกประถม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 327 คน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร
ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อกิจกรรมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดมีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับมาก และผู้ปกครองมีความต้องการให้จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กประพฤติตนเป็นคนดีอย่างสม่ำเสมอโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมและช่วยกันอบรมปลูกฝังทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน

2. ด้านสิ่งแวดล้อมที่เอื้อหรือส่งเสริมต่อการพัฒนาจริยธรรม
ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดไว้อยู่ในระดับมาก และผู้ปกครองมีความ

ต้องการให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยครูและนักเรียนร่วมมือกันในการจัดหาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

3. ด้านบุคลากร ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อคุณลักษณะของบุคลากรมีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับมาก และผู้ปกครองมีความต้องการให้พัฒนาบุคลากรระบบการเรียนการสอนควบคู่กับคุณธรรมและครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ใช่อารมณ์กับเด็ก

ศวิณี ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของครูให้แก่นักเรียน ระดับประถมศึกษา กลุ่มบูรพาสังกัดกรุงเทพมหานคร ประชากรที่ศึกษาคือ ครูในโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มบูรพา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 2,318 คน ผลการวิจัย พบว่า

1. ครูประถมศึกษา กลุ่มบูรพา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียนอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านอิทธิพลของสื่อมวลชน ส่วนด้านการเรียนการสอน ด้านการประพฤติปฏิบัติของครู ด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนนักเรียน และด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

2. ครูชายและครูหญิงมีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ นักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านนักเรียน และด้านอิทธิพลของสื่อมวลชน ส่วนด้านอื่นๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ครูที่มีอายุต่างกันมีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ นักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนนักเรียนส่วนด้านอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ครูที่มีการศึกษาคต่างกันมีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ นักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน ส่วนด้านอื่นๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ .05

5. ครูที่มีสถานภาพสมรส โสด หม้าย มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ นักเรียนทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

6. ครูที่มีประสบการณ์สอนต่างกัน มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนนักเรียน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. ครูที่มีประเภทวิชาที่สอนต่างกัน มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

8. ครูที่อยู่โรงเรียนขนาดต่างกัน มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เรียนทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

9. ครูที่สอนระดับชั้นต่างกัน มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เรียนทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

10. ครูที่เคยผ่านการอบรมและไม่เคยผ่านการอบรมการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เรียนทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

11. ครูที่เป็นครูประจำชั้นและไม่ได้เป็นครูประจำชั้น มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เรียนทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เทิดทูน สุจารี (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 288 คน โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนองพอก สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการศึกษา 8 ด้าน คือ ด้านความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเสียสละ ด้านความอดทน ด้านการไม่ทำบาป และด้านความสามัคคี เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบเหตุผลเชิงจริยธรรม จำนวน 64 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมเหตุผลเชิงจริยธรรม ทั้งเพศหญิงและเพศชายอยู่ในระดับสูงไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า นักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชาย

ชัยณรงค์ ศรีสุข (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่อง คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ

คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ตามการรับรู้ของนักเรียนชาย และหญิง
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 285 คน ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏดังนี้ คือ นักเรียน
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมนักเรียนหญิง มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
 โดยรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก ยกเว้น นักเรียนโดยรวมมีความซื่อสัตย์สุจริต
 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนักเรียนชายมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่พึงประสงค์โดยรวม
 และเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนหญิงมีค่าเฉลี่ยคุณธรรม จริยธรรมและ
 ค่านิยมที่พึงประสงค์โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 5 ด้าน มากกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญ
 ทางสถิติที่ระดับ .01

นัยนา วงศ์ไธภา (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้าง
 คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสันติธรรมวิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร
 ผลการศึกษา พบว่า ก่อนดำเนินการพัฒนานักเรียนมักทิ้งขยะเกลื่อนกลาดทั้งในห้องเรียนและ
 บริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน มักทำอาหารหกเลอะเทอะในช่วงรับประทานอาหารซึ่งแสดงให้เห็น
 ว่านักเรียนยังขาดอุปนิสัยทางคุณธรรมจริยธรรมด้านความสะอาด ในส่วนของความรับผิดชอบ
 พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มักมาโรงเรียนสายและไม่ตรงเวลา รวมทั้งยังไม่ค่อย
 จัดเก็บอุปกรณ์สิ่งของเครื่องใช้ให้เป็นระเบียบหลังเลิกใช้ จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงได้
 ดำเนินการพัฒนา โดยจัดให้มีการประชุมชี้แจงเพื่อรับทราบสภาพปัญหา และสร้างความ
 ตระหนักร่วมกัน มีการปรึกษาหารือและประสานขอความร่วมมือไปยังกลุ่มครูผู้เกี่ยวข้อง และ
 ได้กำหนดวิธีการพัฒนาที่สนใจร่วมกัน ได้แก่ การนำเอาหลักสูตรการพัฒนาลักษณะนิสัยตาม
 แนวทางการศึกษาแบบบาไฮ ซึ่งใช้ได้ผลดีกับนักเรียนระดับปฐมวัย โดยนำหลักสูตรดังกล่าวมา
 ปรับปรุงพัฒนาแล้วนำมาประยุกต์ใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

สิริรัตน์ เฟิงบุญ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการดำเนินงาน
 กิจกรรมนักเรียนด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์แก่นักเรียน
 โรงเรียนบ้านหนองยาว อำเภอเบญจลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า หลังจากได้
 ดำเนินการพัฒนา โดยใช้กลยุทธ์การเน้นการมีส่วนร่วมกิจกรรมร่วมแรงร่วมใจและกิจกรรมใฝ่
 ทำความดีตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในวงรอบที่ 1 พบว่า นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบ
 วินัยมากขึ้น มีการเข้าแถวรับบริการ มีการทำความดีอยู่เสมอ อารมณ์ร่าเริง แจ่มใส ไม่เอา
 สิ่งของผู้อื่นมาเป็นของตน โดยมีประเด็นที่ยังมีปัญหา คือ การใช้สิ่งของเครื่องใช้ในโรงเรียน
 ถูกปล่อบปละละเลยการประหยัด ขาดวินัย และขาดความรับผิดชอบ กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า
 จึงได้ดำเนินการพัฒนาต่อในวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การศึกษาคุณงาม การมอบหมายงานให้

รับฝึชชอบเป็นกลุ่ม ผลการพัฒนาพบว่า ด้านมาตรฐานผู้เรียนโดยรวมนักเรียนปฏิบัติในทุกตัวบ่งชี้ เฉลี่ยร้อยละ 82.75 ส่วนที่ไม่ปฏิบัติ เฉลี่ยร้อยละ 17.25 นับว่าปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนที่ยังเป็นปัญหาที่จะต้องดำเนินการพัฒนาต่อไป ได้แก่ การรักษาอุปกรณ์กีฬาหลักเล็กใช้ทุกครั้งการปฏิบัติงานในการทำเวรโดยไม่มีครูสั่ง ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์แก่นักเรียน ครูทุกคนต้องเอาใจใส่รับฝึชชอบ และร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่องมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เน้นการทำงานเป็นทีมมีการมอบหมายงานที่ชัดเจน มีการกำกับติดตาม และประเมินผลอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งให้ชุมชน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน การกำกับติดตาม และการประเมินผล

กนกวรรณ พิมแย้ม (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองโคง “สุรวิทยาคม” อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า หลังจากที่ได้พัฒนาการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนด้วยการจัดกิจกรรม 4 ประการ คือ การจัดอบรมคุณธรรม จริยธรรมประจำสัปดาห์ การประเมินพฤติกรรมนักเรียน การเข้าค่ายอบรมธรรมะ การจัดกิจกรรมการประกวด ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยพฤติกรรมที่พึงประสงค์ รวม 3 ด้าน 1) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต สรุปได้ว่า นักเรียนสามารถปรับเปลี่ยนนิสัยและพฤติกรรม ให้เป็นคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเอง และผู้อื่นมากขึ้น ไม่อยากได้สิ่งของของคนอื่นมาเป็นของตน พுகจาสุภาพ พุกและตอบคำถามที่เป็นจริง ไม่เอาเปรียบเพื่อนร่วมงาน มีการปฏิบัติตัวอย่างตรงไปตรงมาเป็นอย่างดี 2) ด้านความมีวินัยในตนเองสรุปได้ว่า นักเรียนมีพฤติกรรมที่สามารถควบคุมตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบและกฎเกณฑ์ที่พึงประสงค์ของสังคมของโรงเรียน มีความอดทน ตรงต่อเวลา สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข 3) ด้านความรับฝึชชอบ สรุปได้ว่า นักเรียนสามารถปฏิบัติในการทำงานที่ได้รับมอบหมายดีขึ้น ส่งงานทันตามกำหนดการ ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น เสียสละเวลาช่วยงานกิจการโรงเรียน ปรับปรุงแก้ไขงานในส่วนที่บกพร่อง ทั้งนี้ สืบเนื่องจาก กระบวนการตรวจสอบกำกับติดตาม ดูแลเอาใจใส่พฤติกรรมนักเรียนอย่างใกล้ชิดจากครูประจำชั้น และการให้ขวัญกำลังใจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะกระบวนการบริหารจัดการแบบการมีส่วนร่วมที่เน้นให้กลุ่มผู้ร่วมศึกษา มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่ ร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติร่วมกันประเมินผล และร่วมมือปรับปรุง ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมตามคุณลักษณะ

ที่พึงประสงค์ บุคลากรทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน และเกิดการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานที่ค้ำยันค้ำเนื่องและยั่งยืน

นภาพร ศิลาโชติ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ โรงเรียนบ้านห้วยแก้งหนองศาลา อำเภอภูคชชุม จังหวัดยโสธร ผลการวิจัยพบว่า การใช้กลยุทธ์สมุคบันทึกรการทำงานดี การนิเทศกำกับติดตามและการเสริมแรงสามารถพัฒนาวินัยความรับผิดชอบของนักเรียนทั้ง 3 ด้าน คือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายและความรับผิดชอบต่อสังคมได้ในระดับดีมาก แต่มีบางพฤติกรรมที่ต้องมีการพัฒนาต่อไปอย่างต่อเนื่องคือ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายด้านการส่งงานตรงตามเวลากำหนด ซึ่งเกิดกับนักเรียนที่มีพัฒนาทางการเรียนรู้ช้า จึงต้องอาศัยการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงจะสามารถพัฒนาคุณภาพได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด

สำราญ สุขเกษม (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาวินัยนักเรียน โรงเรียนโนนสุวรรณพิทยาคม อำเภอโนนสุวรรณ จังหวัดบุรีรัมย์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาวินัยนักเรียนใน 2 ด้าน คือ การแต่งกายและความรับผิดชอบ โดยใช้วิธีวิจัยปฏิบัติการ 2 วงรอบ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต การสะท้อนผล ผู้ร่วมศึกษาจำนวน 6 คน ได้แก่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายธุรการ ครูฝ่ายปกครอง และครูที่ปรึกษา จำนวน 3 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล 21 คน ได้แก่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง ครูฝ่ายบริการ ครูฝ่ายทะเบียนและวัดผลครูแนะแนว และครูที่ปรึกษา จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรมการแต่งกาย แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานสะอาด แบบประเมินการแต่งกาย แบบประเมินการทำงานสะอาด แบบสัมภาษณ์ครู แบบสัมภาษณ์นักเรียน และผู้ปกครอง บันทึกการประชุมครู การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าและนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายด้านการแต่งกาย มีจำนวนนักเรียนที่ประพฤติดวินัยด้านการแต่งกายไม่ถูกต้อง การสวมเครื่องประดับ ทรงผมผิดระเบียบ การใช้เครื่องสำอาง ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 1.34 ซึ่งบรรลุตามเป้าหมาย นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในระเบียบการแต่งกาย มีความตระหนักในการประพฤติตนให้อยู่ในระเบียบของโรงเรียนมากขึ้น ด้านความรับผิดชอบ มีนักเรียนที่ขาดความรับผิดชอบด้านการทำความสะอาดห้องเรียนและบริเวณโรงเรียนที่ได้รับมอบหมายลดลงเหลือเพียง 4.84 ซึ่งบรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และนักเรียนให้ความร่วมมือปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย มีความกระตือรือร้น ตั้งใจ เอาใจใส่ในการทำงานมากขึ้น ส่งผลให้โรงเรียนสะอาด สวยงาม มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ประเทือง เลื่อนมัส (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยปัญหาการดำเนินงาน ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้าน การจัดการเรียนการสอน ด้านการบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน และด้านการ จัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมโดยตรง ตามลำดับ
2. ปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ตามความเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมมีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับ ปานกลางเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและ นอกโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โดยตรงตามลำดับ
3. การเปรียบเทียบระดับปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมและ จริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมมีปัญหาในการดำเนินงานแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดกิจกรรมปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมโดยตรง พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียนมีความ คิดเห็นไม่แตกต่างกัน
4. การเปรียบเทียบระดับปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมและ จริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใน โรงเรียนขนาดแตกต่างกัน พบว่า ทั้งโดยรวม และรายด้าน มีปัญหาในการดำเนินงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน โดยนักเรียนโรงเรียนขนาดใหญ่มีความเห็น ว่ามีปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมากกว่า

นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก

5. ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา และปรับปรุงการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากแบบสอบถาม ปลายเปิด โดยเรียงลำดับความถี่จากมากไปหาน้อย ดังนี้ การประสานงานผู้ปกครองและชุมชน ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในวันสำคัญการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม การอบรมคุณธรรมแก่นักเรียน และการจัดกิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม

5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

เทอร์รี่ (Timi, 1997 : Web site) ได้ศึกษาครูชาวฟินแลนด์ ระบุและแก้ปัญหาความอึดอัดใจที่จะหาทางออกเกี่ยวกับจริยธรรมในโรงเรียน : โดยสำรวจปัญหาข้ออึดอัดใจที่จะหาทางออกทางจริยธรรมที่ครู จำนวน 33 คน ระบุไว้จากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นแห่งหนึ่งใกล้นครเฮนซิงกิ จากการสัมภาษณ์ครู คิดว่า กลยุทธ์เหล่านั้น ทำให้มีประสิทธิผลเพียงพอหรือไม่ การศึกษาใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับจริยธรรมให้ครูประเมินการแนะนำวิธีแก้ปัญหา ผลการศึกษาพบว่า ครูระบุประเภทต่าง ๆ 4 ประเภท เกี่ยวกับข้ออึดอัดใจที่จะหาทางออกเพื่อแก้ปัญหาทางจริยธรรม ได้แก่ 1) เรื่องเกี่ยวกับงานของครู 2) จริยธรรมเกี่ยวกับงานของนักเรียน 3) สิทธิของชนกลุ่มน้อย และ 4) ระเบียบทั่วไปในโรงเรียน

สตอลลิง (Stallings, 2001 : 3017-A) ได้ศึกษาความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและการเข้าชั้นเรียนของนักเรียนเชื้อสายลาตินอเมริกันก่อนและหลังการใช้ระเบียบการแต่งกายมาตรฐานในโรงเรียนมัธยมชานเมือง ในมลรัฐเท็กซัส ภาคตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้แบบวัดทักษะทางวิชาการของรัฐเท็กซัส ผลการศึกษาพบว่า 1) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างการนำระเบียบการแต่งกาย มาใช้กับการมีคะแนนการสอบความสามารถทางวิชาการเพิ่มขึ้นของนักเรียนเชื้อสายลาตินอเมริกัน 2) ไม่มีความสัมพันธ์เชิงสถิติระหว่างการนำระเบียบการแต่งกายมาใช้กับการเข้าชั้นเรียนเพิ่มขึ้นของนักเรียนเชื้อสายลาตินอเมริกัน 3) ไม่มีหลักใดที่จะสนับสนุนให้มีการนำระเบียบการแต่งกายมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการเพิ่มพูนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเชื้อสายลาตินอเมริกัน แต่ก็มีเหตุผลที่จะสนับสนุนให้มีการนำระเบียบการแต่งกายมาใช้ โดยสรุปการศึกษาครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการนำระเบียบการแต่งกายมาใช้ อาจมีส่วนช่วยทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการเข้าชั้นเรียนของนักเรียนเชื้อสายลาตินอเมริกันเพิ่มมากขึ้น

เฮเธอร์ (Hether. 2001 : 209) ได้วิจัยเรื่อง เหตุผลทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากพื้นฐานการศึกษาที่หลากหลาย ประเด็นปัญหา ที่ว่าการจัดการศึกษาของโรงเรียนวอลดอล์ฟ ส่งผลต่อการพัฒนาทางจริยธรรมของนักเรียนอย่างไร งานวิจัยนี้จัดทำในระหว่างที่มีข้อมูลความตกต่ำในด้านจริยธรรมของนักเรียนกับทั้งยังมี ความไม่เห็นด้วยกับวิธีการที่จะแก้ไขที่กำลังดำเนินการอยู่ โรงเรียนวอลดอล์ฟเป็น โรงเรียนที่มีชื่อเสียงในด้านการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน แต่โรงเรียนเองก็ยังไม่แสดงผลงานวิจัยในเรื่องนี้ขึ้นชั้นในควมมีประสิทธิผลของการพัฒนาด้านจริยธรรมนักเรียน การวิจัยนี้ได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสืบสวนสอบสวนในเชิงคุณภาพและการวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อที่จะทราบว่า โรงเรียนในเมืองวอลดอล์ฟ มีการอบรม จริยธรรมนักเรียนอย่างไร จากการวิจัยพบว่า นักเรียนของโรงเรียนในเมืองวอลดอล์ฟ มีคะแนนทางด้านจริยธรรมสูงกว่านักเรียนอื่นที่มีการสอนคุณธรรมทางศาสนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

เบสต์ (Best. 2001 : 4656-A) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนเมื่อมีการแนะนำในชั้นเรียนรู้จักกับผู้ใหญ่คนหนึ่งแล้วผู้ใหญ่นั้นมานั่งอยู่ในห้องเรียนในระหว่างการสอนเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 30 นาที ในฐานะผู้สังเกตและผู้เก็บรวบรวมข้อมูล สมมติฐานการศึกษานี้คือ การปรากฏตัวของผู้ใหญ่คนหนึ่งในห้องเรียนในระหว่างการสอนจะลดจำนวนการมีปฏิสัมพันธ์ทางวินัยระหว่างครูกับนักเรียนลง วิธีการศึกษาใช้รูปแบบเชิงกึ่งทดลองที่ใช้เวลากลุ่มตัวอย่างเท่ากันทั้ง 2 กลุ่ม ในการออกแบบครั้งนี้ กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองมี 5 กลุ่ม เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในรัฐจอร์เจีย การสังเกตวินัยนักเรียนครั้งนี้รวมทั้งสิ้นกระทำ 600 ครั้ง ผลการศึกษาพบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญอย่างยิ่งระหว่างจำนวนเฉลี่ยของปฏิสัมพันธ์ทางวินัยระหว่างครูกับนักเรียนเมื่อมีกับเมื่อไม่มีผู้ใหญ่คนหนึ่งมาปรากฏตัวในห้องเรียนในระหว่างการสอนปฏิสัมพันธ์ทางวินัยระหว่างครูนักเรียนที่มีจำนวนน้อยครั้งที่สุดเกิดขึ้น ภายใต้เงื่อนไขที่มีการปรากฏตัวของผู้ใหญ่หลาย ๆ เงื่อนไข สมมติฐานที่เป็นโมฆะ ซึ่งกล่าวว่าการปรากฏตัวของผู้ใหญ่ในห้องเรียนระหว่างการสอนจะไม่มีผลต่อจำนวนการมีปฏิสัมพันธ์ทางวินัยนั้นถูกปฏิเสธ สมมติฐานที่กล่าวว่าการปรากฏตัวของผู้ใหญ่ในห้องเรียนระหว่างการสอนจะมีผลต่อจำนวนการมีปฏิสัมพันธ์ทางวินัยนั้นเป็นที่ยอมรับได้ ผลการศึกษาครั้งนี้เสนอแนะว่า โรงเรียนที่นำผู้ใหญ่เข้ามาในห้องเรียนในระหว่างการสอนอาจจะเห็นปัญหาทางวินัยน้อยลงได้

เอนคิโซ (Enciso. 2001 : 961) ได้ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับวินัยนักเรียนตามทัศนะของนักเรียน ครู และผู้บริหาร โดยศึกษาในโรงเรียนระดับกลางที่มีนักเรียนประมาณ 1,700 คน ครู 69 คน พฤติกรรมด้านวินัยของนักเรียนคือ พฤติกรรมไม่เหมาะสมและการกล่าววาจาที่ก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการเรียนของนักเรียนคนอื่น ๆ ในชั้น จากการศึกษาเชิงเอกสารพบว่า ความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการระบุปัญหาวินัยของครูจะต้องรับรู้ก่อนที่ดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับวินัยนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า ทั้งครูและนักเรียนไม่มีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติใด ๆ ต่อปัญหาวินัยนักเรียนมีประสิทธิภาพในการป้องกัน หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไม่เหมาะสมแต่ผู้บริหารรู้สึกตัวครูเป็นปัจจัยสำคัญในการนำนโยบายการแก้ปัญหาให้นักเรียนไปใช้ได้อย่างประสบความสำเร็จ ซึ่งขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการชั้นเรียนของครู และนักเรียนมีความเชื่อว่าผู้ปกครองเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในกระบวนการแก้ไขปัญหาด้านวินัยนักเรียน

โบลลิงเยอร์ (Bollinger. 2002 : 2052-A) ได้ศึกษาวินัยของการบังคับใช้นโยบายเครื่องแบบนักเรียนต่อบรรยากาศโรงเรียนและวินัยของนักเรียนในโรงเรียนระดับการในเขตเมือง ซึ่งเมื่อไม่นานมานี้กรณีเรื่องนโยบายสวมเครื่องแบบในโรงเรียนรัฐบาลเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมและสภาพลักษณะของนักเรียนได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก แต่กลับไม่มีการศึกษามากนัก การศึกษาครั้งนี้ศึกษาในโรงเรียน 2 โรงเรียน ในเขตเท็กซัสที่มีลักษณะของประชากรนักเรียนคล้ายคลึงกัน โดยโรงเรียนแห่งแรกได้ปฏิบัติตามนโยบายในปีการศึกษา 1997-1998 อีกโรงเรียนหนึ่งได้ปฏิบัติตามประเพณีเดิม การเก็บข้อมูลได้มาจากแบบสำรวจบรรยากาศของโรงเรียนโดยสอบถามครูและผู้ปกครอง และจากระเบียบสะสมการแก้ปัญหาด้านวินัยของนักเรียนผลการศึกษาพบว่า บรรยากาศของโรงเรียนทั้ง 2 โรงเรียน ไม่แตกต่างกัน และปีการศึกษา 2000-2001 และ 2001-2002 จำนวนนักเรียนที่ทำผิดวินัย มีค่าเฉลี่ยลดลง ในโรงเรียนที่ใช้ระเบียบการแต่งเครื่องแบบมากกว่าโรงเรียนที่ไม่ได้ใช้ โดยสรุปการนำระเบียบการแต่งเครื่องแบบมาใช้แม้ว่าจะไม่มีผลต่อการสร้างบรรยากาศที่ดีในโรงเรียนแต่สามารถลดปัญหาด้านวินัยของนักเรียนได้

รอยัล (Royal. 2004 : 2733-A) มีความมุ่งหมายในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อระบุปัญหาวินัยนักเรียนที่ส่งผลกระทบต่อผลการเรียนในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เมื่อเปรียบเทียบกับเพศและระดับชั้นเรียนของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลช่วยสนับสนุนความแตกต่างในประเภทการละเมิดวินัย ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลการเรียนในโรงเรียนและนอกโรงเรียนตามที่ระบุไว้โดยระดับชั้นเรียนของนักเรียน ในขณะที่การละเมิด

วินัยที่ระบุได้ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3-4-5-6 ว่าเหมือนกันนั้น ประเภทการละเมิดวินัยสำหรับนักเรียนและนักเรียนหญิงต่างกัน การสั่งพักการเรียนนักเรียนชายเกิดขึ้นบ่อยกว่านักเรียนหญิงสามเท่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องระบุงการปฏิบัติหน้าที่ที่มีประสิทธิผลที่จะลดปัญหาการมีวินัยนักเรียนนลงได้ โรงเรียนต้องตอบสนองต่อวินัยที่มีการพิจารณาทางโทษด้านจริยธรรม รวมทั้งการพัฒนาส่วนบุคคลของนักเรียนชาย และนักเรียนหญิงด้วยผู้ทำต้องรู้ว่าความรุนแรงเป็นพฤติกรรมที่เรียนรู้มา และต้องรู้ว่าความพยายามทางการศึกษาเพื่อความไม่รุนแรง สันติภาพ การศึกษา ทักษะทางสังคม พฤติกรรมแบบร่วมมือกัน และบุคลิกศึกษาเหล่านี้จะต้องนำมาสอน เมื่อระบุปัญหาวินัยนักเรียนแล้ว กลยุทธ์สามารถจะนำมากล่าวถึงเพื่อลดความแตกต่างความสามัคคีกันโรงเรียนได้ และสามารถจะช่วยให้บรรลุศักยภาพทางวิชาการได้อย่างเต็มที่ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนนั้น ได้แก่ รูปแบบการจัดกิจกรรมในโรงเรียน เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัย และลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ความอบอุ่นของครอบครัว

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยการสอดแทรกการสอนในรายวิชาต่าง ๆ ทุกครั้งที่จัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังมีการสอดแทรกในทุกกิจกรรมที่สถานศึกษาได้จัดให้นักเรียน เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมเดินแถวกลับบ้าน กิจกรรมไหว้ครู กิจกรรมกีฬา ส่วนการส่งเสริมโดยตรงนั้นก็มิในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นเรื่องของจริยธรรมโดยตรงตามหลักสูตรกำหนด แต่การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนนั้นพบปัญหาเบื้องต้น เกิดจากพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาหรือผู้ปกครองของนักเรียนมีความแตกต่างกัน นักเรียนบางคนมีพฤติกรรมก้าวร้าว ลักขโมย รังแกคนอื่น ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียน ควรจัดอบรมคุณธรรม จริยธรรม ประจำสัปดาห์ การเข้าค่ายอบรมธรรมะ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ดีขึ้น ส่วนสภาพการปฏิบัติงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน ส่วนใหญ่พบว่าแตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพปฏิบัติงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ต่อนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ในด้านการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมปลูกฝัง

คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์โดยตรง และการบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน เมื่อนักเรียนได้รับการส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์และนักเรียนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นด้วยประโยชน์ที่ได้รับ การวิจัยครั้งนี้จะได้นำไปเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY